www.nanafghan.com

د لمانځه امامت

قاضي محمد حاکم شریعتي

د کندهار پوهنتون د شرعیاتو پوهنځی

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

سریزه:

الحمد الله حبب الصلاته والعبادة للمتقين و حبب قلوبهم لانشفال بعبادة رب العٰلمين والصلاة والسلام على سيدنا و نبينا محمد الذى جعل الصلوٰة عماد الدين وعلى الهِ و اصحابهِ و من دعٰى بدعوةِ الى يوم الدين.

اما بعـــــــــــــــــد:

اما بعد: د خداي شکر او ثنا وايم چي ځمکه او اسمان ئي پيداکړي او داسي نظام ئي درولی چي هغه د بشر د فکر د ساحې څخه وتلی دی.

يعني کوم وخت چي انسان ته فکر پيدا شي چي آيا ددې مخلوقاتو مربي او پالونکی شته؟ که ښه په غور سره فکر وکړو په خپله به انسان ته ثابته شي چي يقيناً دغه نظام او کائنات يو مربي لري او دغه پالونکی او څښتن داسي يو ذات دی چي هيڅ شی ئي د علم څخه بهر ندي.

بلکي تر ټولو ښه معلومه خبره داده چي ددې دنيا نظام د همدغه انسان، حضرت محمد (ص) له خاطره ئي پيدا کړ چي هغه حضرت پيغمبر محمد مصطفٰي (صلی الله عليه و سلم) دی نو دا معلومه سوه چي دغه نظام ئي د انسان له خاطره پيدا کړی دی، په همدې اساس خدای [ج] انسان ته دومره اندازه لوړه مرتبه او منزلت ورکړ چي د دنيا نظام او کائنات دده لپاره پيدا سول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه د انسان عزت او مرتبه په ټولو کائناتو کښې لوړه ده خو بالمقابل دغه انسان ته په همدغه اندازه دروند او لوی مسئولیت ورسپارل سوی دی.

ځکه د خدای [ج] د نظام په ټولو کائناتو کښې یوازي او یوازي انسان دی چي لوي او دروند مسئولیت ورته سپارل سوي دي.

څرنګه چي عزت او منزلت د انسان لوړ دی نو همدارنګه مکلفیتونه ئي هم لوی او درانه دي. کوم وخت ئي چي انسان پیدا کړ سالم عقل او صحیح فکر ئي ورته ورکړ. ددې په مقابل کښې ئي د اسلام په پنځو بناؤ مکلف کړ، په همدې اساس ئي لومړنۍ بناء د اسلام، لمونځ پر انسانانو فرض کړ، کله چي انسان خدای [ج] پیدا کړی صرف او صرف ئي د دنیا د اغراضو لپاره ندی پیدا کړی بلکي اساسي هدف او مقصد د انسان د پیدایښت څخه عبادت دی، چي د عباداتو له شمېرې څخه لمونځ هم دی. لمونځ یو اساسي هدف او عمده عبادت دی لکه څرنګه چي حضرت پیغمبر [ص] فرمائي: [الصلوة معراج المؤمنین] ژباړه: لمونځ د مؤمنانو معراج دراز او نیاز ځاي دی.

نو همدارنګه یو اساسي او عمده نقطه او مسئولیت په لمانځه کي امامت دی لکه څرنګه چي حضرت محمد [ص] فرمائي: الامام ضامن والمؤذن المؤتمن ژباړه: امام ضامن دی او مؤذن امانت اخیستونکی دی دوی دواړه ددې مسئولیت اجراءکولو دنده په غاړه لري.

څرنګه چي مسئولیتونه په هر امر کښې وجود لري نو بناء په همدې اساس ما پخپله همدغه مسئولیت احساس کړ او هغه اصولي مکلفیتونو ته مي غاړه کېښوده تر څو

(c) ketabton.com: The Digital Library

علم او ددین زده کړه په ټوله اسلامي نړۍ کښې خپره شي او د اسلامي احکامو رسول ټولي بشري نړۍ ته زموږ اسلامي مسئولیت دی.

زه امید لرم چي دغه لیکنه موجب د خدای [ج] د رضائیت، د علم او پوهني علاقه لرونکي ټولني ته د خدمت جوګۀ چي د ترتیب په هکله ئې په لنډه توګه اشاره کوم مقدمه، دري فصلونه او یوه خاتمه لري چي هر یو فصل په جلا جلا توګه د خپلي موضوع مطلبونه لري. لمړی فصل د لمانځه اهمیت په اسلام کښې ـ د لمانځه د فرضیت حکمتونه ـ د لمانځه د تارك یعني پرېښودونکي حکم د فقهي علماؤ له نظره او همدارنګه دوهم فصل په لمانځه کښې د امامت احکام ـ چي همدارنګه دغه فصل هم د خپلي موضوع اړوند جلا جلا مطلبونه لري.

د امامت تعریف او قسمونه ـ د امامت د صحت شرطونه ـ د امامت مکروهات او هغه اشخاص چي امامت ئې مکروهه دی ـ دریم فصل همدارنګه د خپلي موضوع اړوند جلا جلا مطلبونه لري ـ غوره او بهتره په امامت کښې ـ مقتدیان او امام ـ د تکبیر تحریمې وقت د امام لپاره ـ امام ته د فتحي ورکولو وخت چي د موضوع د روښنائي لپاره په راتلونکو پاڼو کي کافي معلومات دي.

قاضي محمد حاکم شریعتي

و ما ذالك علی الله بعزیز

رمضان المبارك ۲۰- ۱۴۲۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

اول فصل

د لمانځه اهميت په اسلام کښي

د لمانځه تعريف او ثبوت په اسلام کښي:

لمونځ په لغت کي دوعا ته وائي يعني هغه دُعاء چي په خير ويل کېږي لکه څرنګه چي خداى [ج] فرمائي: وصل عليهم انَّ صلوتك سكن لهم ([1])

ژباړه: اى محمده [صلى الله عليه وسلم] ته مؤمنانو ته دُعا وکړه يعني دوي ته دعوت ورکړه په خير سره چه دغه دُعا يا دعوت ورکول ستا دوى ته ارامتيا او هوسا ژوند ور په برخه کوي چي ايمان راوړل دي. ليکن ځيني علماء لمونځ په معنى د رحمت سره ترجمه کوي، خو د يادوني وړ خبره داده هغه کوم تحقيق چي د لمانځه د لفظ په رابطه په لغوي معنٰى سره د اوسني وخت او عصر علماء او محققين او خصوصاً د مدرسو استادان او محققين پدې رابطه تحقيق کوي دوي وائي چي (صلاة) د لغوي معني په لحاظ په څلورو معنٰى ګانو راغلى دى.

١ په هغه وخت کي چي نسبت د (صلاة) خداى[ج] ته وشي په معنٰى د رحمت دى.

٢ په هغه وخت کي چي نسبت د (صلاة) حضرت محمد [ص] ته وشي په معنٰى سره د درود دى.

[1] د توبه صورت ١٠٣ آيت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ په هغه وخت کي چي نسبت د (صلاة) عامو مؤمنانو ته وشي په معنٰی د مغفرت راځي.

۴ په هغه وخت کي چي نسبت د (صلاة) حیواناتو لکه څناور او مرغانو ته وشي په معنٰی د تسبیح او تحلیل راځي.

لمونځ په اصطلاح کښې: د فقهي علماؤ په اصطلاح کښې لمونځ هغه خاص قولونه او فعلونه دي چي په تکبیر تحریمه سره شروع کیږي او په سلام ګرځولو سره پاي ته رسیږي.

دلمانځه ثبوت په قرآنکریم سره

لمونځ په قرانٰ کریم او د حضرت پیغمبر [ص] حدیثو او د علماؤ په اخماع سره ثابت شوي ځکه لمونځ د اسلام داساسي او مهمو بناؤ څخه دی، بل داسي عمل نشته چي په اسلام کښې دي ورته دومره زیات فضیلت او اهمیت ورکړی شوی وي. داسي چي خدای [ج] په څینو ځایونو کي د ذکر سره راوړي لکه خدای [ج] چي فرمائي: **(ان الصلوة تنهٰی عن الفهشاء والمنکر و لذکر الله اکبر)**([1])

ژباړه: چي په تحقیق سره لمونځ انسان د بدو او ناوړو اعمالو څخه ژغوري او د خدای [ج] یادول لوي او غوره عمل دی.

[1] د عنکبوت صورت ۴۵ آیت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په ځینو ځایونو کي ئې د ذکوة سره متصل ذکر کړی دی لکه چي فرمائي: **و اقیمو الصلوة و اتو الذکوة**([1])

ژباړه: تاسي لمونځونه قائم کړی او ذکوتونه ورکړی پخپل وخت د ټولو شرطونو سره برابر.

همدارنګه ئې په ځینو نورو ځایونو کښې د صبر سره ذکر کړی دی

لکه چي فرمائي: **واستعینو بالصبر والصلاته و انها لکبیرة الا علی الخاشعین** ([2]) **ژباړه:** تاسي کمك وغواړی په صبر او لمانځه سره په تحقیق سره دغه لونځ لوی او درونډ بار دی مګر نه په هغه مؤمنانو چي خشوع او عاجزي کوي او د خدای تعالی امورو ته ئي غاړه ایښي وي. همدارنګه په ځینو ځایونو کې د (بر) د نیکو عملونو سره ذکر شوی لکه څرنګه چي خدای [ج] فرمائي: **قد افلح المؤمنون الذین هم في صلاتهم خاشعون**([3]) **ژباړه:** په تحقیق سره خلاصون او بري موندونکي دي مؤمنان، هغه کسان چي په خپلو لمونځونو کښې عاجزي کونکي وي.

د لمانځه ثبوت په حدیثو سره

زیات داسي حدیثونه ذکر شویدي چي د لمانځه ثبوت او یا فرضیت تري څرګندیږي، لکه حضرت ابن عمر [رض] پدي هکله حدیث نقل کړی او فرمائي:

[1] د البقره صورة ۱۱۰ ایت.
[2] د البقره صورة ۴۵ آیت.
[3] د المؤمنون صورة ۱ آیت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عن النبي صلی الله تعالٰی علیه وسلم قال: (بنی الاسلام علٰی خمس: شهادة ان لا اله اِلّا الله و ان محمد الرَّسول الله ـ و اقام الصلوٰة وایتاءِ الذکوٰة ـ و صوم الرَّمضان ـ و حج البیت من الستطاع الیه سبیلاً) متفق علیه([1]) حضرت عبدالله ابن عمر [رض] د رسول الله [ص] څخه نقل کړیدی چي وائي: رسول الله [ص] فرمائي اسلام په پنځو شیانو بناء دی: شاهدي ادا کول پدې سره چي نشته هیڅ لائق او مستحق د عبادت مګر یو خدای [ج] دي او محمد صلی الله علیه وسلم د هغه را استول شوی رسول دی دلمانځه ادا کول،د زکوٰة ورکول، د روژې نیول، او د بیت الله شریفي حج کول دي هغه چاته چي د لاري د تګ او راتګ توان ولري.

دلمانځه د فرضیت ثبوت دامت په اجماع سره

له درې ګونو دلائلو څخه چي د لمانځه ثبوت ورباندي کیږي د علماؤ اجماع ده ځکه اجماع د علماؤهم پدې دلالت کوي چي علماء پدې اتفاق لري چي په یوه شپه او ورځ کي پنځه وخته لمونځ فرض سوی دی([2]).

د لمانځه د فرضیت تاریخ:

د لمانځه د فرضیت د وخت په هکله زیات نظرونه او مختلف قولونه موجود دي خو لیکن هغه مختار او غوره مفتٰی بهِ قول د فقهي علماؤ په نظر دادی چي لمونځ د (لیلیة الاسراء) د معراج په شپه د هجرت څخه پنځه کاله مخکي فرض شوی دی خو

[1] الحسین ابن مسعود مشکوٰة المضابیح لمړی ټوک ۱۲ مخ اکرمیه کتابتون پیښور د چاپ کال ۱۳۶۹ ه ش
۱ وهبه زهیلي ـ فقه اسلامي وادلته لمړی ټوک ۴۹۷ مخ حقانیه پیښور ب ـ ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عام برا تاريخ پوهان هم پدې نظر دي چي د لمانځه د فرضيت د تاريخ په نبوي حديثونو همدغه مفتٰی بهِ قول ثابت دی لکه چي حضرت رسول الله [ص] فرمائي:
فرضت الصلوٰة علٰی النبي صلی الله عليه و سلم الصلات ليلة الاسرٰی به خمسين هم نقصت حتّی جعلت خمساً ثم نوري يا محمد انه لا يبدل القول لديه و انك بهذا الخمسته خمسين (٢)[1]

حضرت انس [رض] نقل کوي چي فرمائي: په رسول الله [ص] د معراج په شپه پنځوس لمونځونه فرض شول ـ بيا وروسته کم شول آن تردې چي پنځه لمونځو ته ورسېدل او بيا وويل شول اي محمده [ص] نه تغير کېږي د خدای [ج] يو قول او تا ته په دغه پنځو لمونځونو د پنځوسو لمونځونو اجر درکول کېږي نو ددغه حديث د مفهوم څخه معلومېږي چي لمونځ د معراج په شپه فرض سوی دی، ليکن بيا هم علماء پدې هکله مختلف نظرونه لري:

١ـ د احنافو علماؤ نظر: د احنافو علماؤو نظر دادی چي لمونځ د معراج په شپه د شنبې په ورځ په اوولسم د روژې يونيم کال د هجرت څخه مخکي فرض سوی.
٢ـ حافظ ابن هجر [رح]: د حافظ ابن حجر (رح) نظر پدې هکله دادی چي وائي لمونځ په اوه ويشتم د رجب فرض شوی دی او همدغه نظر اکثره علماؤ هم تائيد کړی دی چي لمونځ په هر عاقل، بالغ او مسلمان باندي فرض دی نو کله چي واړه هلکان اووه کلنۍ ته ورسېږي(٣). نو دوي بايد پدې مامور کړل سي او کله چي لس کلنۍ ته ورسېږي بايد پرې ووهل سي بيا هم په يوه شپه او ورځ کي پر يوه مسلمان عاقل بالغ باندي پنځه لمونځونه فرض سوي دي او پدې کي د علماؤ هيڅ خلاف

[٢] متفق عليه محمد بن علي شوکائي ـ نيل الا وطار ـ لمړی توك ٣٦١ مخ ـ دار الجيل بيروت د چاپ کال ١٩٧٣

(c) ketabton.com: The Digital Library

نشته بلکي غير د هغه فرض سويو لمونځنو څخه نور نه لازميږي مګر هغه وخت چي يو شخص پخپل ځان باندي نذر کړی وي. نو له دغو پنځو لمونځونو څخه نه کميږي او نه زياتيږي. ([1])

ځکه په دې اړوند د حضرت معاذ [رض] حديث دی چي کله رسول الله عليه وسلم يمن ته ولېږل او ورته وئې ويل چي (**اخبرهم ان الله تعالیٰ فرض عليهم خمس صلوٰة في کل يوم و ليلته**([2]) يعني ته خبر ورکړه مسلمانانو ته چي په تحقيق سره خدای [ج] په يوه شپه او ورځ کي پر تاسي پنځه وخته لمونځ فرض کړی دی نو د همدغه دليل پر اساس ئي تعين د عدد هم وسو.

۴ وهيه زهيلي ـ فقه اسلامي وادلته لمړی ټوك ۴۹۹ مخ حقانيه پيښور.
۵ امام صنعاني ـ سل الاسلام لمړی ټوك ۱۲۰ مخ بيروت دارالغته ب ـ ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لمانځه دفرضيت حکمتونه

د لمانځه د فرضيت حکمتونه زيات بيان سوي دي چي په مختصر ډول ورته اشاره کوو:

د (شهادتين) د کليمو څخه وروسته په دوهم قدم کي لوي او دروند مسئوليت لمونځ دی ځکه يو شمېر زيات حديثونه پکښي راغلي دي چي د هغه جملي څخه د حضرت جابر [رض] حديث دی ـ چي فرمائي: **عن جابر رضي الله تعالٰی عنه عن رسول الله صلی الله عليه وسلم قال بين الرجل و بين الکفرترک الصلوٰة** (١).

ژباړه: حضرت جابر [رض] د رسول الله [ص] څخه روايت کوي چي رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائي چي فرق په منځ د يو سړي او په منځ د کفر د هغه سړي د لمانځه پرېښودل دي يعني مطلب دا دی چي د يو شخص د کفر او اسلام تر منځ توپير په لمانځه سره دی. نو بالاخره مفهوم د دغه حديث داسي راځي چي هغه ثوك چي لمونځ کوي هغه ته مسلمان ويل کېږي او هغه ثوك چي لمونځ ئي پرېږ ايښى وي ددې حديث څخه ئي کفر ثابتېږي ـ پر دې سربېره بيا هم د علماؤ نظر پدې رابطه زيات تفاوت لري چي په راتلونکو مطالبو کښي به روښانه شي.

همدارنګه لمونځ د خداي [ج] د نعمتونو د شکر اداء کول دي چي علماؤ ئي زياتي فائدې بيان کړيدي مثلاً لکه اجتماعي ـ شخصي ـ ديني چي په وروستنۍ برخه کښي به ان شاء الله هر يو له دغو فائدو څخه په مفصل ډول سره بيان کړو:

---

١ متفق عليه ـ الحسين ابن مسعود مشکوٰة المضابيح لمړی ټوك ٦١ مخ اکرهيه پېښور د چاپ کال ١٣٦٩ ه ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- د لمانځه ديني ګټې:

يو له هغه شمېر فائدو څخه ديني فائدې دي ځکه چي لمونځ د خدای [ج] او بنده تر منځ د نژدې والي او پيوستون اړيکي دي.هغه خوند او لذت چي د خدای[ج] او بنده تر منځ په لمانځه کښي دی، په نورو شيانو کي نشته. همدارنګه د خدای[ج] د ربوبيت اظهار، د ژوندانه چارو سپارل، د رحمتونو امېد او د ديانت لاره ده ځکه چي عبادت کول د کاميابۍ او رسته ګارۍ لاره ده يعني د ګناهونو توئېدل دي.
همدارنګه خدای [ج] د لمانځه د ديني فائدې په هکله فرمائي: [**قد افلح المؤمنون الذين هم في صلاتهم خاشعون**] (۱)

ژباړه: په تحقيق سره کامياب او لاره موندونکي دي مؤمنان هغه کسان چي دوی په لمونځونو کښي تواضع او عاجزي کوي.

همدارنګه دديني ګټو څخه د لمانځه په هکله زيات حديثونه بيان شوي دي. د بيلګي په ډول يو حديث ذکر کوو تر څو د مدعٰی اثبات وربانديي وسي: [**عن ابي هريره رضي الله تعالٰی عنه قال - قال رسول الله صلی الله عليه وسلم ارائتم لو ان نهراء في باب احد کم يغتسل فيه کل يوم خمس مرءاة هل يبقّی من درنه شيء؟ قالو لا يبقّی من درنه شيء قال فکذالك مثل صلاة خمس يمح الله بهن الخطايا**] .(۲)

ژباړه: ايا تاسي خبر ياست که چېري د يوه سړي په دروازه کښي جاري لښتی روان وي - پدې لښتي کښي په يوه شپه او ورځ پنځه ځله غسل کوي ايا کوم چټلي به ددې سړي په وجود کي پاتي سي؟

---

۱ د المؤمنون سوره لمړی آيت.
۲ متفق عليه ـ الحسين ابن مسعود مشکوٰة المضابيح لمړی توك ۶۰ مخ اکرهيه پېښور د چاپ کال ۱۳۶۹ ه ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

صحابۀ کرامو ورته وويل نه! ددي سړي په وجود کي به هيڅ چټلي پاته نشي. بيا رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل: چي همدارنگه پنځه وخته لمونځونه دي، څوك ئې چي ادا کړي نو ددې لمونځ کونکي په وجود کي به چټلي پاتي نسي او گناهونه به ئي ټول په همدغه لمانځه له منځه ولاړ شي.
بالآخره په نتيجه کي دا خبره معلومه سوه چي د لمانځه د زياتو گټو څخه يوه د يني گټه ده چي په همدې گټي سره گناهونه له منځه ځي او د خدای[ج] په نزد ددې شخص نوره مرتبه لوړيږي.([1])

٢ ـ د لمانځه شخصي گټې:

دا چي د لمانځه گټي د اسلامي فقهي علماؤ زياتی ذکر کړي بلکي ټولو علماؤ هر ډول گټي ذکر کړي چي د هغي جملې څخه شخصي گټي دي. د لمانځه په شخصي گټو سره د خدای [ج] او بنده تر منځ نژدېوالی راځي، څرنگه چي خدای [ج] په دې هکله فرمائي: (**وما خلقت الجن والانس الا ليعبدون**) ([2]).

ژباړه: ما ندی پيدا کړي پيريانان او انسانان مگر د عبادت لپاره مي پيدا کړي چي دوي عبادت وکړي.
دا چي په لمونځ کولو کي د نفس او ارادې تقويه راځي لمونځ کوونکي ته غيرت پيدا کيږي د خدای [ج] په نزد سره. ددونيا څخه ئي زړه پورته کيږي هغه کومي غوښتني چي د انسان دي که نفساني وي لکه مال. دولت، قدرت، چوکۍ دا ټول د لمانځه په سبب سره د انسان څخه لېري کيږي يعني لمونځ کونکی ددې څخه خلاصيږي د گمراهي شيطاني وسوسو او غولولو څخه د لمانځه په سبب سره

---

١ وهبه زحلي ـ فقهي اسلامي وادیته لمړی ټوك ٥٠٠ مخ حقانيه پيښور ـ ب ـ ت.
٢ د الذاريات سوره ٥۶ آيت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

انسان محفوظ پاته کېږي. همدارنګه په بل ځاي کښې خداي [ج] د لمانځه په هکله فرمائي: واستعينو باالصبر والصلوة و انها لكبيرة الا على الخاشعين ([1]).
يعني تاسي كمك وغواړئ په صبر او لمانځه سره په تحقيق سره دا لمونځ چي دی دا يو لوي او درونډ بار دی مګر نه پر مؤمنانو او مسلمانانو باندي بلکي پر مسلمانانو او مؤمنانو باندي بار او پېتې ندی چي ورسره په تکليف سي ـ بلکي ښنګه چي دوي نور هم خوند اخلي د خدای[ج] په اطاعت سره.
لکه څرنګه چي په لمانځه کي راحت، نفسي او روحي آرامي انسان ته حاصلېږي او د غفلت څخه لېريوالی راځي. همدارنګه د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه نقل راغلی چي فرمائي: زما ددنيا له شيانو څخه دوه شيان ډېر خوښ دي چي يو ښځي (خپلي مېرمني) او بل خوشبوي يعني عطري شيان دي او زما لپاره د سترګو يخوالی لمونځ دی، يخوالی د سترګو کنايه ده له اوښکو تويولو څخه. په يو بل حديث کي دي ته هم اشاره شوېده چي که چيري په لمانځه کي د سترګو څخه اوښکي لاړي شي خو غير د اواز پورته کولو څخه وي لمونځ نه فاسدېږي واقعاً چي لمونځ بايد داسي د زړه په حضورسره وشي چي سترګي پکښې يخي شي په همدي هکله په يو بل حديث کي هم دغه عنوان ته اشاره ده لکه په کوم وخت کي به چي په رسول الله صلی الله عليه وسلم خفګان او پرېشاني راغله نو رسول الله صلی الله عليه وسلم به حضرت بلال رضي الله تعالی عنه ته وويل چي خوشحاله کړه موږ په لمانځه سره ای بلاله. همدارنګه د لمانځه لپاره ددين علماؤو زيات تکليفونه ايستلي دي بلکي نوشتې ئې پکښې کړي او زياتي فائدې ورته بيان کړي، مثلاً

---

[1] د البقره سوره آيت ۴۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه انسانيت ښودل يوه انسان ته دا واقعي خبره ده چي انسانيت او اخلاق انسان ته په لمانځه کي ښودل کېږي ځکه د لمانځه څخه لوي د راز ځاي بل د انسان لپاره نشته ځکه په بل هيڅ داسي عمل کي د خداى [ج] سره دومره په خفې او پټه اندازه سره راز نشته بلکي د لمانځه د ارکانو او شرطونو څخه ئې اقتباس کېږې. همدارنګه د انسان زړه د خداى [ج] سره تړلی وي د خداى[ج] د طرفه ورته هدايت کېږي صحيح او مستقيم لاري ته انسان برابرېږي.

خو ددې حديث د مضمون په رڼا کي مولانا محمد ذکريا صاحب دهلوي ليکي: وائي لمونځ د خداى [ج] لوی رحمت دی په هر وخت کي چي يو سړی د پرېشانۍ او خفګان سره مخامخ شي نو دا همدغه معنٰی لري چي د خداى [ج] د لوی رحمت سره مخامخ سوی. نو هر چاته چي د خداى [ج] رحمت مخامخ او د لوی خداى [ج] رحمت پرې وشي نو ايا داسړي ته به بيا پرېشاني اوخفګان پاتي وي؟ بلکي نه و رته پاتېږي.

همدارنګه مولانا ذکريا صاحب د حضرت ابو داؤد رضي الله تعالی عنه څخه د يوه حديث په مضمون کي نقل کوي چي په هر هغه وخت کي به چي سخت او شديد باد ولګېدی نو حضرت رسول الله صلی الله عليه وسلم به جماعت (مسجد) ته تشريف يووړ او لمونځ به ئې شروع کړ تر څو چي به باد نه وو بند شوی او د مسجد څخه به نه وتلو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه د حضرت ابو داؤد رضي الله عنه څخه د یوه حدیث په مضمون کي نقل کېږي [1]- چي رسول الله صلی الله علیه وسلم لمړنیو پیغمبرانو هم داغه عادت وو چي په کوم وخت کي به پریشاني ورباندي راغله او ورسره مخامخ به سول دوی به هم مسجد ته تلل او هغه خفګان یا پرېشاني به چي پرې راغلې وه هغه به ئي په لمانځه سره لېري کوله.

همدارنګه د خضرت ابن عباس رضی الله تعالی عنه یوه ورځ په سفر روان وو په لاره کي خبر سو چي زوي ئې وفات سوی پر اوښ سپور وو له هغه څخه راکښته سو او دوه رکعته لمونځ ئې وکړ لکه څرنګه چي خدای [ج] ماته امر کړی وو، کله چي د لمانځه د شخصي ګټو اړوند بحث روان دی نو ددې حدیثونو له مضمونو څخه بهتره معلومه سوه چي لموځ دانسان د ټولو امورو لپاره وقار، سکون او د زړه اطمینان دی ذکر سویو شیانو څخه انسان ته پرې حاصلېږي.

څنګه چي مو پدې اړوند تفصیل ډیر وکړ، ددې ټولو امورو عملي کول ډېر مهم دي بیا هم بعضي مسائل پیدا کېږي د اوسني عصر سره تطبیق کېدای شي. نو په همدې اساس زموږ ددې عنوان بحث ځکه زیات دوام پیدا کړ. [2]

۳ په ټولنه (اجتماع) کښې د لمانځه ګټې:

یوه له هغو ګټو څخه چي د لمانځه لپاره علماؤ ذکر کړي هغه په ټولنه کي دي چي آیا لمونځ په ټولنه کي څه اثر لري؟ هغه تاثیرات چي په لمانځه سره مرتب کېږي

---

۱ الخاشعین ـ د الخاشعین صحیح معنٰی داده چي دوی خوند اخیستونکي دي په اطاعت د خدای [ج] سره ـ سفیر میر میتن شرفین لومړی ټوک ۳۳ مخ.

۲شیخ الحدیث مولانا محمد ضیا ـ فضائل اعمال لمړی ټوک ۱۳ مخ صداقت پزطریمان اکاډیمي د چاپ کال ۱۹۸۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه یووالی او ټینګښت د اسلامي عقیدې او د همدې عقیدې تقویه کول د ټولني د خلکو په نفسونو کي.

همدارنګه د اجتماعي یا ټولنیزو چارو تنظیم، تر تیب، د اسلامي عقیدې او فکر یووالی د ټولنیزو اړیکو ټینګښت او یو د بل احوالو څخه ځان خبرول دي. ځکه چي انسان د یوه جسد په مثال سره دی ـ په کوم وخت کي چي د انسان یو اندام مریض شي، ټول جسد د انسان په درد او نالښت سره وي. بناء په همدې اساس لمونځ هم په ټولنیزو چارو کي زیاته همکاري لري لکه څرنګه چي دوکتور وهبه ئې د تعریف په شکل سره بیانوي وائي چي لمونځ د توصل عقد د خدای [ج] او خپل بنده تر منځ راولي، ځکه نو نرم والی د زړه هم انسان ته پیدا کېږي. په کوم وخت کښې چي د زړه د نرم والي آثار پرې مرتب سول نو بیاء په همدې اساس په ټولنیزو چارو کي انسان یو له بل سره همکاري، باالآخره په نتیجه کې اسلامي عقیدې او روحیه د ټولني په خلکو کي قوت پیدا کوي.

همداراز د جماعت په لمانځه کي هم زیات ذکر شوي دي چي د هغه د جملې څخه د یوه قوي صفت جوړول او په ټولنه کي د ټولو غړیو په علی السویه شکل سره ژوند کول دي د توحید د کلیمي یووالی په عامه چارو کي د ټولني د غړیو په شرعي چارو کښې د امیر په پیروي ازموینه ده په هغو چارو کي چي په هغه سره خدای [ج] خوښ وي او هغه اساسي عمده هدفچي د خدای[ج] د رضا سبب ګرځېدلي وي([1])

لکه څرنګه چي مسلمانان په همدې نښه او علامه سره پېژندل کېږي او ددوی تر منځ اړیکي، بلکي معرفت او پېژندګلوی راځي یو د بل د معاملاتو څخه استفاده کوي او د

۱ وهبه زحلي ـ فقه اسلامي وادلته لومړی ټوک ۵۰۱ مخ حقانیه پېښور ب ـ ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښو اخلاقو څخه ئې عبرت او پند اخلي د بې وزلو مسکینانو د احوال څخه ځان خبروي. (۱)

نو بنا په همدې اساس د مسجد تاءسیس د همدغه ډول گټو څخه دی، یعني د مسجد جوړول او تاءسیس هم پدې هدف سره سوی چي مسلمانان یو دبل د امورو څخه ځانونه خبر کړي او شرعي چاري پکښې اجراء سي لکه لمونځ په جماعت سره دعوت او تبلیغ ـ امر باالمعروف او نهي عن المنکر، د قرآن کریم احکام پکښې بیان سي هغه شرعي خلاوي او نقصانونه چي په خلکو کي وي هدایت ورته ورکړل شي تر څو هغه اصلاح کړي.

همدارنگه پدې هکله زیات حدیثونه بیان شوي چي د هغو څخه د یوه حدیث مضمون را اخلو چي حضرت پیغمبر [ص] فرمائي: (یو مؤمن د بل مؤمن لپاره داسي مثال لري لکه ټولني او یا کورونه چي بعضې ئې بعضې نور تقویه کوي او یو له بل سره تړل سوي وي او یو پر بل محکم وي.)

باالأخره دې نتیجې ته سره رسېږو چي په ټولو اعمالو کي یوازي او یوازي لمونځ دي چي د ټولني په خلکو کي زیات اثر لري.(2)

همدارنگه مولانا محمد زکریا دهلوي صاحب په خپل کتاب فضائل اعمال کي د یوه حدیث مضمون د شمارې په طرز سره لیکي او د لمانځه ټولنیزي گټې داسي بانوي:

۱- لمونځ د کفر او اسلام تر منځ یوه پرده ده.

۲- لمونځ د مسلمان علامه یا نښه ده.

---

۱ وهبه زحلي ـ فقه اسلامي وادلته لومړی ټوک ۵۰۱ مخ حقانیه پېښور ب ـ ت.
۲ لومړنی مرجع لومړی ټوک ۵۰۱ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- لمونځ شیطان له منځه لېري کوي او انسان د شیطان څخه خلاصوي.

۴- لمونځ د مؤمن نور دی.

۵- لمونځ بهترین جهاد دی.

۶- په هغه وخت کي چي انسان په لمانځه کښي داخل سي خدای[ج] هغه ته زیات متوجه وي.

۷- په هغه وخت کي چي یو انسان لمونځ وکړي او وروسته د لمانځه څخه د خدای [ج] څخه خپل حاجت وغواړي خدای [ج] ئي هغه حاجت پوره کوي.

۸- خدای [ج] د سجدې ځایونه (اندامون) له اوره په امان کړیدي.

۹- په هغه وخت کي چي یو افت د آسمانه څخه راکښته سي خدای (ج) لمونځ کونکی ځیني ساتي، او پر دې سربېره نوري گټې ئې هم زیاتي دي چي پخپل وار سره علماؤ بیان کړي، کېداي سي دا کفایت وکړي او د پوهني علاقه لرونکیو لپاره د خستگۍ سبب ونه گرځي. ([1])

دلمانځه دتارک (پرېښودونکي) حکم

لمونځ په چا فرض دی: د لمانځه پرېښودونکي لپاره په قرآن کریم او نبوي صلي الله علیه وسلم حدیثونه او اسلامي فقه کي زیات مفصل او مشرح احکام او عذابونه بیان سویدي.

---

۱ مولانا محمد زکریا دهلوي فضائل الاعمال لومړی توك ۲۶-۲۷ مخونه صداقت پرنتز پیمان اکاډمي پېښور دچاپ کال ۱۹۸۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اول ضرور داده چي معلومه کړو ترڅو مستحق دديٍ فريضي څوك دی او لمونځ په چا فرض سوی دی چي په نتيجه کي دا حکم په يوه سړي وکړو چي آيا دا شخص د لمانځه پرېښودونکی دی او که نه؟

دا خو يو روښانه حقيقت دی او پدې دعلماؤ اتفاق سوی دی چي لمونځ په عاقل ـ بالغ ـ مسلمان ـ طاهر (يعني دحيض، نفاس څخه به خلاص وي او بې هوشه به هم نه وي) پدې نوع خلکو لمونځ فرض سوې ځکه چي لمونځ يو بدني عبادت دی چي نيابت نه قبلوي نه صحيح کېږي چي يو شخص د بل شخص لمونځ اداء کړي.([1])

همدارنګه استاد شيخ سيد سابق [رح] پدې هکله په خپل کتاب فقه السنة کښې ليکلي او يو حديث د نيل الاوطار څخه په لاندينيو الفاظو نقل کوي:

عن عائشة رضي الله تعالی عنها عن النبي صلی الله عليه وسلم قال: (رفع القلم عن ثلاث ـ عن النائم حتّی استقظ، و عن الصبي حتّی يحتلم و عن المجنون حتّی يعقل. (رواه احمد واصحاب السنن والحاکم.)(۲)

ژباړه: د حضرت عائشې رضي الله تعالی عنها څخه روايت سويدی وائي چي رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائي چي قلم له دريو کسانو څخه پورته سوی ۱ـ ويده سړی تر څو بيداره سوی نه وي ۲ـ وړوکی هلك تر څو چي بلوغ ته نوي رسېدلی ۳ـ لېوني تر څو چي جوړ سوی نه وي. (رفع القلم) کنايه د عدم مکلفيت څخه ده ددې حديث څخه بهتره معلومېږي چي لمونځ په ټولو مسلمانانو فرض سوی مګر نه هغه کسان چي د پورتني حديث ورڅخه استثناء کړې او يا مثلاً د فقهي فروعو ترې استثناء کړې لکه صاحب العذره، حيض، نفاس او داسي نور.

---

۱ دوکتور وهبه زحلي فقه اسلامي وادیته لومړی ټوك ۵۰۲ مخ حقانيه پېښور ب ـ ت.
۲محمد بن علي شوکاني نيل الاوطار لومړی ټوك ۳۷۸ مخ دارالجليل بيروت د چاپ کال ۱۹۷۳م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورته یاد شوي کسانو ته د موجوده عذر په اساس مکلفیت نه ورته متوجه کېږي.
خو ددې څخه علاوه په ټولو مسلمانانو لمونځ فرض سوی دی غیر له فرق څخه او د لمانځه پرېښودونکي ته خداي [ج] لوي او عظیم عذاب بیان کړی دی چي په راتلونکي مطلب کي به ان شاء الله په مفصله توګه بیان شي. لومړی مو دا یاد کړل چي آیا د لمانځه د فرضیت حکم چاته متوجه او مخاطب پرې څوک دی.
غواړو چي په هغه موضوع سره بحث وکړو چي د لمانځه پرېښودونکی د فقهي علماؤ له نظره څه حکم لري. دا خبره د اسلامي فقهي علماؤ ثابته کړې او د علماؤ اتفاق (اجماع)پرې شوي چي څوك د فرضیت د لمانځه څخه منکر سي نوموړی شخص کافر او مرتد ګڼل کېږي. ځکه ددې په خاطر چي د لمانځه فرضیت په قطعي دلائلو لکه قرآن ـ سنت ـ اجماع ثابت سوي بلکي هغه څوك ئې چي د سستی یا اهانت له وجهي پرېږدي ذکر سوی شخص فاسق ګڼل کېږي او پرېښودونکي د لمامنځه د نیوي او اخروي عذابونه واجبوي هر چي اخروي عذابونه دي لکه پدې اړوند چي خدای [ج] فرمائي: (ماسلككم في سقر؟ قالو الم نك من المصلين) ([1])
ژباړه: وبه وائي منکران د مؤمنانو په ځواب کي چي نه وو موږ په دُنیا کي له لمونځ کونکیو څخه. همدارنګه خدای [ج] د لمانځه د پرېښودونکي لپاره په بل آیت کي داسي عذاب بیان کړی دی (فويل اللمصلين الذين هم عن صلوتهم ساهون)([2])
یعني پس هلاکت کنده ددوزخ یا خرابي لپاره د لمونځ کوونکي هغه کسان چي دوي دخپل لمانځه څخه غافله او بې خبره وي. (په خپلو اوقاتو او ادابو سره ئې نه

١ د المدثر سوره ٤٣ آیت.
٢ د الماعون سوره ٥-٤ ایتونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اداء کوي) همدارنګه حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم د لمانځه د پرېښودونکي په هکله د یوه حدیث په مضمون کي پداسي الفاظو سره عذاب بیان کړی: حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم فرمائي! څوك چي په قصد سره لمونځ پرېږدي د خدای [ج] او رسول الله صلی الله علیه وسلم د زمي څخه خلاص شو.

په همدې ډول د لمانځه د پرېښودونکي اړوند یو شمېر احادیث را اخلو تر څو موضوع ښه روښانه شي:

۱- عن جابر رضی الله تعالی عنه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم: (بین الرجل و بین الکفر ترك الصلوٰة) ([1])

ژباړه: حضرت جابر رضی الله تعالی عنه د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه روایت کوي وائي چي د یوه سړي او دهغه د کفر تر منځ فرق په لمانځه سره دی یعني دمسلمان او کافر تر منځ فرق لمونځ دی. ددې حدیث څخه په صراحت سره استنباطېږي چي څوك لمونځ نه کوي هغه کافر ګڼل کېږي.

۲ ـ **قال محمد بن نصر المروزي سمعت اسحاق یقول: صح عن النبي صلی الله علیه وسلم (ان تارك الصلاة کافر.)** ([2])

ژباړه: محمد د نصرمروزي زوی وائي چي ما د اسحاق څخه اوریدلي دي چي ددې حدیث صحت د رسول الله صلی الله وسلم څخه سوی چي فرمائي (پرېښودونکی د لمانځه کافر دی).

همدارنګه شیخ سید سابق په خپل کتاب فقه السنة کي لیکلي چي: زیات اهل علم پدې نظر دي چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره غیر له عذر څخه حتی تر دې

---

۱ الحسین ابن مسعود ــ مشکوٰة المصابیح ــ لومړی توك ۶۱ مخ ـ اکرمیه پېښور د چاپ کال ۱۳۶۹ ه ش.
۲ محمد بن علي شوکاني ــ نیل الاوطار ــ لومړی توك، ۳۷۱ مخ ــ دارالجمل بیروت د چاپ کال ۱۹۷۳ م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوري چې وخت ئې هم تېر شي نو نوموړی د حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم په نزد سره کافر ګڼل کېږي. همدارنګه شیخ سید سابق زیاتوي چې زه د چا په مخالفت نه یم پوه سوی، د صحابه کرامو څخه نوموړی زیاتوي چې منذري په ترغیب الترهیب کې لیکلي چې یوه ډله له وروستنیو صحابه کرامو څخه پدې نظر دي چې څوك لمونځ په قصد سره پرېږدي ترڅو ټول وخت د لمانځه تیر شي دا شخص کافر ګڼل کېږي. ددې شمېرې صحابه وو څخه عمر بن خطاب ـ عبدالله ابن مسعود ـ عبدالله ابن عباس ـ معاذ بن جمل ـ جابر بن عبدالله دي.([1]) خود فقهي علماؤ د شمېرې څخه احمد بن حنبل، اسحاق بن راهویه ـ عبدالله بن مبارك نخعي ـ حکم بن عتبه ـ ابو داؤد الطیالسي او داسې نور هم شته چې دا نظریه ئې نوره هم ټینګه کړې او فتوی ئې پرې ورکړې چې دلمانځه پرېښودونکی په قصد سره کافر دی. بلکې نور احادیث هم پدې هکله زیات ذکر شوي دیچې د هغوي له دلالت څخه هم دا معلومېږي چې د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره کافر او مرتد ګڼل کېږي.([2])

همدارنګه کوم وخت چې موږ دا حدیثونه ذکر کړل چې د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره مرتد یا کافر ګڼل کېږي، نو ضرور خبره داده چې آیا وژل د ذکر سوي شخص څه حکم لري؟ که چېري دا پرېښودونکی د لمانځه په قصد سره څوك ووژني؟ یو شمیر علماء د بعضي حدیثونو د ښودني په اساس سره د لمانځه پرېښودونکی وژل په قصد سره جوازورکړی که څه هم د مذهبونو په هکله به ان شاالله په راتلونکي کې په د هر مذهب د عمل سره سم دا مسائل ټول وڅېړل شي خو

---

۱ سید سابق (رح) فقه السنته لومړی ټوك ـ ۹۲ مخ ـ دارالفکر ـ د چاپ کال ۱۴۰۳ څلورم چاپ.
۲ شیخ سابق (رح) فقه السنته لومړی ټوك ـ ۹۲ مخ ـ دارالفکر ـ د چاپ کال ۱۴۰۳ څلورم چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا هم د هغي شمېرې حدیثونو څخه یو تعداد پدې ځاي کي د مثال په توګه ذکر کوو تر څو ددې مسئلې نتیجه صحیح او مثبته معلومه شي چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره کافر او یا مرتد ګڼل کېږي.

اوس غواړو چي یو تعداد هغه حدیثونه ذکر کړو چي د لمانځه د پرېښودونکي وژل فقهي علماؤ واجب ګڼلي.

۱ـ عن ابن عباس رضي الله تعالٰی عنه ـ عن النبي صلی الله علیه و سلم قال: (عرٰی الاسلام و قواعد الدین ثلاثة: علیهن اسس الاسلام من ترك واحدة منهن فهو بها کافرحلال دم: شهادة ان لا اله الا الله و صلوٰة مکتوبته و صوم رمضان رواه ابو یعلي باسناد حسن و في روایته اخرٰی (من ترك منهن واحدة بالله کافر لا یقبل منه صرف و لا عدل([1]). و قد حل دمه و ماله)

ژباړه: حضرت ابن عباس [رض] د حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه نقل کوي: وائي چي رسول الله صلي الله علیه وسلم فرمائي: د اسلام غوټي او ددین قاعدې دري شیان دي چي په همدې غوټو او قاعدو سره اسلام بناء سوی دی. څوك چي یو له دې قواعدو او بناؤ څخه پرېږدي همدغه شخص کافر ګڼل کېږي او د ویني تویول ئې حلال دي. هغه قواعد او بناؤي عبارت دي له:

۱. شاهدي ورکول پدې چي نشته هیڅ معبود په حقه مګر یو خدای [ج] دی.

۲. فرض شوی لمونځ دی.

۳. روژه نیول دي. او په بل روایت کي راغلي څوك چي یو له دې دریو شیانو څخه پرېږدي ذکر شوی شخص په خدای [ج] سره کافر دی.

---

۱ صرف والعدل: قبول به نشي ترې فرضونه او نفلونه ئي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څرنګه چي پدې حديث کښې درې شيان ذکر شوي يو د هغه شمېرې څخه لمونځ دی. څرنګه چي ددې حديث د مفهوم څخه معلومېږي همدارنګه ذکر شوی حديث د هغه تعداد علماؤ دليل دی چي د لمانځه پرېښودونکی ته کافر وائي نو بناءً ددې حديث په دليل سره د لمانځه پرېښودونکی کافر ګڼل کېږي. همدارنګه پدې مورد بل حديث هم راغلی چي په همدغه مدعي د ثبوت دليل دی.

٢ـ عن ابي سعيد قال ـ بعث علّي وهو باليمن ـ الي النبي صلى الله عليه وسلم بذهبية [1] فقسمهاـ بين اربعته فقال يا رسول اتق الله ـ فقال (و يلك او لست احق اهل الارض ان يتقّى الله؟). و لى الرجل قال خالد بن وليد يا رسول الله الا اضرب عنقه ؟ فقال لا له ان يكون يصلى. فقال خالد و كم من رجل ـ يقول بلسانه ما ليس في قلبه فقال النبي صلى الله عليه وسلم (اني لم اومر ان انعقب ([2]) عن قلوب الناس ولا اشق بطونهم (مختصر من حديث البخاري ومسلم) ([3])

ژباړه: حضرت ابي سعيد رضي الله تعالى عنه روايت کړی وائي حضرت علي [رض] د رزو (طلا) يو ټوټه رسول الله [ص] ته راولېږله په هغه وخت کي چي نوموړی صحابي [رض] په يمن کښې وو بيا حضرت رسول الله [ص] د څلورو نفرو تر منځ تقسيم کړه، يو سړی ددوي څخه پورته شو وئي ويل: ای د خداي (ج) رسوله [ص] د خدای (ج) څخه وېرېږه. رسول الله [ص] په ځواب کښې ورته وويل: (هلاکت دي وي تا لره آيا زه نه يم ډېر اولـی او احق په اهل د ځمکي کښې د خدای (ج) څخه وېرېدونکی بيا دا شخص ولاړ سو د ځاي څخه ئي حرکت وکړ ـ خالد بن

١ ذهبيته ـ د زرو ټوټه (طلا) چي مذکر او مؤنث دواړه راځي او جمع ئي اذهاب ـ ذهوب ـ ذهبان هم راتلای شي. يؤس معلوف المنجد فی اللغة ـ لومړی ټوك، ٢٤٠ مخ ـ چاپخانه معراج، د چاپ کال ١٣٦٧ ه.
٢ اثقب: سوچه او پاك.
٣ محمد بي علي شوکاني ـ نيل الاوطار ـ اومړی ټوك، ٣٦٧ مخ، دارالجيل بيروت ـ د چاپ کال ١٩٧٣.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولید رسول الله [ص] ته وویل: آیا زه ددې سړي سر پرې نکړم؟ رسول الله [ص] په ځواب کښې ورته وویل نه! «ښائي دا شخص لمونځ کونکی وي» بیا حضرت خالد بن ولید رسول الله صلی الله علیه وسلم ته وویل: ډېر خلك دي چي دوی په ژبه یو شی وائي او په زړونو کښي ئي هغه شی نه وي. رسول الله صلی الله علیه وسلم په ځواب کي ورته وویل: زه نه یم ماءمور سوی چي د خلکو ګېډي پرې څیري کړم او له زړونو څخه ئي چرك وباسم.

دا حدیث پدې سره دلیل دی چي لمونځ منع کونکی دی د انسان د وژلو څخه خو وژل ئې جواز نلري ځکه مانع د دې شخص د وژلو لمونځ وګرځېده او بل دلیل پدې سره دی چي د لمانځه پرېښودونکی واجب القتل دی باید ووژل سي. کېدای سي پدې هکله همدغه اندازه تحقیق کفایت وکړي او د فقهي اسلامي علماؤ نظرونه پکښې په مفصل او مشرح توګه بیان کړو چي ایا دوي په خپل منځ کي پدې هکله څه نظر لري؟ هغه داچي د لومړنیو حدیثونو څخه دا معلومېږي چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره غیر له عذر څخه کافر ګڼل کېږي وژل ئي جواز لري بلکه کومه ګناه هم پکښې نشته لکن بیا هم علماء پدې هکله ځانګړي نظـــــرونـــــــه لـــــــري:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلامي فقهي د علماؤ نظرونه د لمانځه د پرېښودونکي په هکله

لکه څرنگه مو چي لومړی حدیثونه او آیاتونه ذکر کړل چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره په صریح ډول سره د هغه کفر ثابتېږي او د لمانځه پرېښودونکي (قتل) یعني وژل ئې جواز لري او بلکي واجب القتل دی.

لکن بیا هم ځیني علماء یا مذهبونه پدې سره توافق نلري ځکه چي دوي د خپلو استنباط شویو دلائلو سره استناد کوي. نو غواړو د علماؤ مناظرې یا اختلاف د نظر چي پدې هکله منځ ته راغلی دي په مفصله توگه بیان کړو:

۱- د حضرت امام اعظم ابو حنیفه [رح] مذهب:

پدې هکله امام صاحب وائي چي د لمانځهٔ پرېښودونکی د سستیٔ او تکاسل له وجهي څخه فاسق گڼل کېږي - ددې شخص لپاره ضرور ده چي بندي کړل شي او ښه ټینگ وټکول شي، حتی چي ویني ترې رواني شي او لمونځ بیرته شروع کړي او توبه وباسي که چېري بالفرض لمونځ ونکړي او توبه هم ونه باسي په حبس یا بندیخانه کښي دي واچول شي تر څوچي په همدې حبس کي مړ شي. خو د روژې پرېښودونکی هم پدې شان حکم لري او هر چي ثبوت د کفر او یا د وژلو صورت دی لکه څرنگه چي مخکی هم ورته اشاره وسوه چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره کافر او مرتد گڼل کېږي. بلکي واجب القتل دی.

که چېري د سستیٔ له کبله لمونځ یا روژه پرېږدي کافر نه ورته ویل کېږي تر څو چي صریح انکار ترې ونکړي، یا مثلاً په سپکه سترگه ورته ونه گوري چي په همدې ډول د لمانځه پرېښودل او یا د روژې خوړل بغیر د عذر څخه دی. ځکه د امام

(c) ketabton.com: The Digital Library

صاحب [رح] دليل پدې اړوند دا حديث دی(لا يحل دم امرئ مسلم الا باحدي ثلاث- الثيب الزاني والنفس بالنفس والتاك لدينة المفارق بالجماعة) ([1])

ژباړه: حلال ندی د مسلمان دويني تويول مګرد دريو عملونو په تر سره کولو:

۱- سپين ږيری زاني.

۲- د مسلمان په وژلو سره.

۳- د مسلمانانو د ټولني څخه جلا کېدل.

ددې حديث د مفهوم څخه معلومېږي چي وژل او قتل ئې جواز نلري.

همدارنګه د امام صاحب نظر چي يو لمونځ کونکي ته د لمونځ کونکي لقب ورکول کېږي په څلورو شرطونو حکم کېږي:

۱- لمونځ کول په خپل وخت سره.

۲- اذان کول په خپل وخت سره.

۳- لمونځ کول په جماعت سره.

۴- سجده د تلاوت کول په وخت د اورېدلو د ايت د سجدې کښېي.

۲. د امام احمد بن حنبل مذهب

د حضرت امام احمد بن حنبل مذهب د لمانځه پرېښودونکي په هکله داسي نظر لري چي قوي او غوره قول دی. ([۲])

اول: مسئله دکفر: د نوموړي امام په مذهب کافر ګڼل کېږي.دوهم: مسئله د قتل يا وژل د لمانځه پرېښودونکي په قصد سره: نوموړی وائي چي د لمانځه

۱ محمد بن علي شوکاني ـ نيل الاوطار ـ لومړی ټوک ۳۷۰ مخ دارالجيل بيروت د چاپ کال ۱۹۷۳.
۲ وهبه زحلي ـ فقه اسلامي وادلته لومړی ټوک ۵۰۳ مخ حقانيه پېښور ب- ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرېښودونکی باید ووژل شي بلکي دا وژل ئي په نسبت د کفر سره دي ځکه چي د لمانځه پرېښودونکی کافر ګڼل کېږي، نو بناء په همدې اساس باید ووژل شي ځکه چي دا شخص کافر او یا مرتد دی د کافر او مرتد دواړو وژل جواز لري او بلکي واجب القتل دي.

بناء په همدې اساس د وژلو دلیل ئي خدای [ج] فرمائي: (فاذا انسلخ الشهر الحرم فا قتلوا المشرکین حیث وجدتموهم و خذوهم واحصروهم واقعدوالهم کل مرصد فان تابو واقاموا الصلوٰة و اتوالذکوٰة فخلو سبیلهم ان الله غفور الرحیم) –([1])

ژباړه: هغه وخت کښي چي تېري سوي میاشتي د حرام نو پس تاسي ووژني مشرکان په هر هغه ځاي کښي چي تاسي پیدا کړل او ویې نیسۍ او کلابند (محاصره) ئي کړۍ کړۍ او وتړۍ هر ځاي د ګرځېدو ددوي که ئي چېري توبه وایستله او لمونځ ئي قائم کړ او زکات ئي ورکړ نو بیا دوي پرېږدۍ په تحقیق سره خداي[ج] ډېر مغفرت کوونکی او مهربانه دی.

ددې آیت څخه په صریح ډول سره معلومه سوه چي څوك لمونځ پرېږدي هغه ته (خلی) یعني د خلاصون لاره نشته او په هغه خپل سابقني حال سره پاتي کېږي چي هغه د ویني تویولو روا والی دی. همدارنګه پدې اړوند یو حدیث را اخلو: (بین الرجل و بین الکفر ترك الصلوٰة)

ژباړه: حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائي: د یو شخص د اسلام او کفر تر منځ توپیر لمونځ دی. همدارنګه بل حدیث د حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم دی چي فرمائي: (العهد الذي بیننا و بینکم الصلوٰة فمن ترکها فقدکفر) ([2])

۱د التوبه سوره – الآیت ۵
۲ محمد بن علي شوکاني – نیل الاوطار لومړی ټوك۳۷۲ مخ – دار الجیل بیروت د چاپ کال ۱۹۷۳م .
۳شیخ سید سابق – فقه اسنة – لومړی ټوك ۸۲ مخ – دارالفکر د چاپ کال ۱۴۰۳ څلورم چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: هغه عهد او هغه نښه چي د مسلمانانو او کفارو تر منځ ده هغه لمونځ دی.
هر څوک چي لمونځ پرېږدي هغه شخص کافر ګڼل کېږي. همدارنګه زيات دلائل امام احمد بن حنبل پدې هکله ذکر کړی چي ځيني دلائل د مدعٰی د ثبوت لپاره دي او ځيني نور ئې د تقوٰی او تائيد لپاره دي لکن د يادوني وړ داهم ده څرنګه چي شيخ سيد سابق [رح] په خپل کتاب فقه السنة کښې د امام شافعي [رح] او امام احمد بن حنبل [رح] تر منځ مناظره نقل کړي هغه مناظره ددوي تر منځ په مذهبي او مسلکي دلائلو بناء ده (امام شافعي [رح] وويل ای احمده ايا ته دا خبره کوې چي د لمانځه پرېښودونکی کافر ګڼل کېږي؟ ده په ځواب کي ورته وويل چي بلې! هو کافر ګڼل کېږي بيا امام شافعي [رح] ورته وويل چي ولي مسلمان ورته وائي؟ امام احمد بن حنبل [رح] ورته وويل دا ځکه چي لمونځ کوي بيا امام شافعي ورته وويل چي د کافر لمونځ خونه صحيح کېږي ددې په ځواب کي امام احمد بن حنبل ساکت او چوپ پاته سو.
بنا په همدې سره هر يو مذهبي او فقهي عالم د خپل ځان سره يو شمېر دلائل لري تر څو د جانب مقابل ځواب پري وويلای شي ([1]).

۳) د حضرت امام شافعي [رح] او امام مالک [رح] مذهبونه د لمانځه د پرېښودونکي په هکله:

امام شافعي اوامام مالك [رح] د لمانځه د پرېښودونکي په هکله داسي نظر لري چي د لمانځه پرېښودونکی ته کافر او مرتد نه ويل کېږي او په وژلو کښې ئې دوي هم موافق دي خو د حد جاري کولو په نامه سره وژل کېږي د کفر اصطلاح نه ورته

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارول کېږي- نور يو ډول تعذيب دي ورته ورکړل شي د نورو حدونو په شان سره لکه د حد زنا يا غلا تعذيب البته دا احکام ئې په ژوند پوري تړلي دي. بلکي يو نوع احکام نور هم سته چي هغه وروسته له مرگ څخه پري اجراء کېږي.

نومورې علماء وائي چي وروسته له مرگ څخه دي غسل ورته ورکړل شي او جنازې لمونځ دي پري اداء کړل شي. د مسلمانانو په شکل دي د هغوي په مقبره کي خښ کړل شي – اما کومه خبره چي د وخت ورکولو ده، ځيني علماء وائي چي وخت دي ورته ورکړل شي تر څو دا شخص توبه وباسي لکه مرتد شخص ته چي وخت ورکول کېږي ترڅو دا مرتد شخص توبه وباسي خو د وخت ورکولو مسئله تر څو چي توبه وباسي د امام شافعي [رح] بلکي د ټولو جمهورو علماؤ په مذهب مستحب او نېك کار دی، او هر چي مرتد ته وخت ورکول کېږي هغه واجب دي بايد ضرور وخت ورته ورکړل شي – او توبه وباسي تر څو د اور د سخت عذاب څخه خلاص شي دليل ددې علماؤ پدې ذکر شوي حکم کښې چي د لمانځه پرېښودونکی کافر نه گڼل کېږي:

لمړی – د قرآنکريم دا آيت دی لکه چي خداي [ج] فرمائي: ان الله لا يغفر ان يشرك به ويغفر ما دون ذالك لمن يشاء ([1]). ژباړه: په تحقيق سره خدای [ج] مغفرت نه کوي هغه چاته چي شريك ئې نيولی وي د خدای [ج] سره او مغفرت کوي ماسوٰی د شرك څخه هغه چاته چي خوښه او رضا ئې شي.

دوهم – حديث: همدارنگه يو شمېر حديثونه پدې هکله نقل شوي چي د هغه جملې څخه د مثال په ډول ذکر کوو:

---

[1] د النساء سوره ــ ۱۱۶ آية.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حضرت ابي هريره رضی الله تعالی عنه څخه روايت شوی چي رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائي: (ان اول ما يحاسب به البعيد يوم القيٰامة الصلاة المكتوبته فان اتمها الا نقيل: انظرواهل له من تطوع؟ فان له من تطوع اكملت الفريضة من تطوعه الم يفعل سائر الاعمال المفروضته مثل ذالك) – رواه احمد وانسائي و ابو داؤد و ابن ماجة –([1]).

ژباړه: د حضرت ابي هريره رضي الله تعالی عنه څخه روايت شوی چي رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائي: اول هغه څه چي په ورځ د قيامت د خدای [ج] له طرفه د خپل بنده سره محاسبه کېږي هغه لمونځ دی که چېري پوره کړی وي او که ئې نوي پوره کړی نو وبه ويل شي تاسي وګوری آيا ددې سړي د نېکو عملونو يعني نفلونو څخه کوم شی شته که چېري ئې نفلونه درلودل هغه فرضونه پرې پوره کوي وروسته نور عملونه هم پدې د ستور سره اجراء کېږي لکه د لمانځه صورت چي وښودل شوه.

د حضرت امام شافعي او امام مالك رحمهماالله استدلال د قرآنکريم او نبوي حديثونو څخه پدې هکله دي چي د لمانځه پرېښودونکی کافر نه ګڼل کېږي – د ياد شوي حديث څخه داهم معلومېږي چي د لمانځه پرېښودونکي عقيده صحيح ده ليکن بياهم ياد شوي علماء (امام شافعي او امام مالك) يې هغه وخت کافر ګڼي چي په قصد سره د لمانځه د فرضيت څخه منکره شي هغه لومړني حديثونه د لمانځه پرېښودونکی په کفر مرتد کېدلواو يا خو د وژلو وجوب تري اخيستل کېږي څرنګه چي حنابله وو – علماؤ هم په هغه سره استدلال کړيدی. ذکر شوي علماء دا حديث په هغه شخص سره حمل کوي چي د لمانځه پرېښودونکي دغه د

١. محمد بن علي شوکاني – نيل الاوطار – لومړی ټوك ٣٧٤ مخ – دار الجميل بيروت د چاپ کال ١٩٧٣م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمانځه پرېښودل حلال وګڼي او یا خو ئې په هغه شخص حمل کوي چې د کومې جزاء مستحق ګرځېدلی وي چې عبارت له وژلو څخه ده ([1]).

۴- د امام شوکاني رحمت الله تعالی علیه نظر:

همدارنګه د اسلامي فقهي د جیدو او برجسته علماؤ څخه امام شوکاني رحمت الله علیه دی چې نوموړی عالم د پرېښودونکي یا (تارك الصلوٰة) په هکله خپل نظر داسې څرګندوي: وائي چې حقه او صحیح خبره داده چې پرېښودونکی د لمانځه کافر دی بایدووژل شي چې زیاته برخه د امام احمد بن حنبل [رح] مذهب تائید کوي ځکه چې کفر ددې شخص د شفاعت او مغفرت منع کونکی نشي ګرځېدلای، ځکه چې کفر پخپل ذات کښې زیات قسمونه لري. نو بناء په همدې اساس سره پدې خبره سره ئې هغه نورو علماؤ ته په ضمني توګه ځواب ورکړ چې دوي وائې چې دا شخص د شفاعت او مغفرت مستحق نشي ګرځېدلاي. نوموړي په ځواب کښې ورته وویل چې داسې هم نده چې بالکل ددې شخص ته مغفرت ونه شي او یا خو ئې شفاعت قبول نشي.

مثلاً لکه کفر د اهل د قبلې په سبب د بعضې ګناهونو سره حال دا چې بیا هم کېدای شي چې دوی ته مغفرت او مستحق د شفاعت وګرځي خو سره ددې چې خدای [ج] په کفر سره هم مسمیٰ کړي.

تر ټولو ضروري خبره چې د یادوني وړ ښکارېږي هغه داده چې د لمانځه د پرېښودونکي وژل به څه ډول وي چې پدې هکله دوه مذهبونه وجود لـــــــري:

---

۳ وهبه زحلي- فقه اسلامي وادلته – لومړي ټوك ۵۰۴ مخ حقانیه پېښور- ب، ت، ث.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- جمهورو علماء پدې هکله وائي د لمانځه پرېښودونکی (تارك الصلاة) سر باید په توره ووهل شي او سر دي پرې غوڅ کړل شي البته که چیري ئې توبه نه وي ایستلې.

۲- د احنافو مذهب: د احنافو علماؤ نظر دادی چې د جمهورو علماؤ سره غالباً موافق ندی ځکه چې احناف وائي چې پدې شکل سره نه وژل کېږي لکه څرنګه چې د جمهورو علماؤ نظر دی بلکې احناف وائي دی دې ووهل شي او په بندي خانه کښې دې واچول شي تر څو چې په بندیخانه کښې مړ شي. ځکه دوی زیاتوي چې تر ټولو ښه او غوره طریقه د وژلو ئې بندیخانه ده.([1])

[1] شیخ سید سابق – فقه السنة – لومړی ټوك – ۸۲مخ – دارالفکر د چاپ کال ۱۴۰۳ه ق، څلورم چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم فصل

په لمانځه کښي د امامت حکمونه

امامت په لغت کښي: امامت په اصل کښي دامام د لفظ مصدر دی چي د عامي سرپرستۍ په معنٰی سره راځي.

امام په اصطلاح کښي هر هغه شخص ته ويل کېږي چي اقتداء او متابعت ئې په ټولو امورو کښي کېږي.

لکه څرنګه چي خداي [ج] فرمائي: (**و جعلنا منهم ائمة يهتدون بامرنا**) ژباړه: موږ ګرځولي له دوي (مؤمنانو) څخه امامان چي دوي لاره موندونکي دي زموږ په امر سره.([1]) همدارنګه د امام لفظ د اهل لغت له نظره عام دی، نارينه، ښځينه دواړو ته شاملېږي چي جمع ئې ائيمة راځي يعني هغه څوك چي اتمام او د امر پوره والی پرې راغلی وي - او يا داچي هغه چاته ويل کېږي چي اقتداء ورپسي شوې وي.

او يا دا چي امامت هغه روښانه او واضح لاري ته ويل کېږي چي لکه د کوټې د تهداب کرښه په سپينه چونه واچوله شي او پرهغه باندي نقشه رسم شي.([2])

ليکن دغه کوم تحقيق چي وشو دا په عام سطحه دی بلکي يوې ډول ته ئې هم ندی ځانګړی شوی خو زموږ چي پدې ځاي کښي مطلب دي هغه د لمانځه امامت دی.

د امامت اقسام: امامت په دوه ډوله دی:

۱- امامت (کبرٰی) يعني لوي امامت (امارة يا د هيواد رهبري).

---

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلة – لومړی ټوك – ۱۷۳مخ- حقانيه پېښور ب – ت.

[2] يوئس معلوف المنجد في اللغة – لومړی ټوك – ۱۷مخ – معراج مکتبه – د چاپ کال ۱۳۶۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- امامت (صغرٰی) یعني وړوکی امامت (د لمانځه امامت).

امامت (کبرٰی) یعني لوي امامت: په اصطلاح کښې په عامه توګه د یوه هیواد په خلکو تصرف او قوت لاسته راوړل چې هدف د تصرف څخه اطاعت دي او هدف د قوې څخه په دیني او دنیوي امورو (چارو) کښې سرپرستي کول دي ([1]).

همدارنګه امامت د حضرت پیغمبر [ص] څخه نیابت دی. په همدې اړوند دوکتور وهبه زحیلي په خپل کتاب فقه اسلامي وادلته کښې لیکلي:

(الامامة موضوعة لخلافة النبوة في مراقبت الدين وسياسة الدنيا) ژباړه: امامت قائم مقام ګرځېدل دانبیاؤ علیهم الصلوٰة و سلام دي ددین په ساتلو او د دنیا په سیاست کښې.

لکه څرنګه چې د امامت کبرٰی لپاره مو اصطلاحي تعریف ذکر کړ نو بناء په همدې اساس ضرور ده چې د امامت کبرٰی حکم بیان کړو.

نو بناء په همدې اساس د ټولو علماؤ په اتفاق (اجماع) سره د امیر تعینول په یوه مملکت کښې واجبي او شرعي امر دی ځکه په یوه دولت کښې چې یو تعداد خلك ژوند کوي نو د هغه لپاره ضرور او واجب ده چې امیر ورته تعین کړل شي، تر څو د دوي خپل منځي اختلافات په اصولي توګه حل شي. همدغه راز د خلکو تر منځ د امیر تاکل د هغه هېواد د خلکو شرعي وجیبه ده.

خو لیکن بیا هم ځیني شرطونه ددغه نوع امامت لپاره د اسلامي فقهي علماؤ بیان کړي- چې دا شرطونه شیخ الفقهاء علاء والدین حصکفي په خپل کتاب الدار المختار کې داسي بیانوي:

---

[1] وهبه زحلي - فقه اسلامي وادلة – لومړی ټوك – ۱۷۴مخ- حقانیه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوه هېواد لپاره د امیر ته تاکلو کښې لاندي شرطونه ضروري ګڼل کېږي.

١ شرط دادی چي امیر به مسلمان وي.

٢ شرط دادی چي امیر به اصیل (حر) وي.

٣ شرط دادی چي امیر به عاقل وي.

۴ شرط دادی چي امیر به نارینه وي ځکه د ښځي امارت په اسلامي شریعت کښې جواز نلري.

۵ شرط دادی چي امیر به بالغ وي.

۶ شرط دادی چي امیر به قوي وي د جسم له پلوه.

٧ شرط دادی چي امیر به قریشي وي.

لیکن بیا هم دا خبره ضرور نده چي هاشمي به وي او یا خو به د حضرت علي کرم الله وجهه د اولادې څخه وي لکه څرنګه چي د بعضي اهل تشیع نظر دی د نوموړي قبیلې نظر د امامت په هکله علاؤالدین حصکفي په خپل کتاب الدار المختار کښې داسي بیان کړي:

١) شرط دادی چي امیر به معصوم وي همدارنګه ځیني امامیه او اسماعلیه هم پدې ورسره موافق دي.

٢) شرط دادی چي امیر به هاشمي وي.

٣) شرط دادی چي امیر به د حضرت علي کرم الله وجهه د اولادې څخه وي.

همدارنګه د فاسق شخص تعین د امیر په حیث د اسلامي فقهي علماؤ مکروه ګڼلی دي او عزل کول ئې ضرور دي او یا خو دا چي په ښو اخلاقو سره نوموړي ته دعوت ورکړل شي تر څو اصلاح شي.

بیا هم د فاسق شخص تعین د امیر په حیث سره په دریو شرطونو جواز لري:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ شرط دادی چي اهل الحل والعقد به تعین کړي وي.

۲ شرط دادی چي په میراث به ورته پاتي شوي وي.

۳ شرط دادی چي د ضروري امورو د تنظیم لپاره تعین شوي وي.

امـــــامـــت صغـــــرٰی:

د اسلامي فقهي علماؤ له نظره امامت صغرٰی په اصطلاح کښې عبارت دی له هغه امامت څخه چي د مقتدی او امام تر منځ په لمانځه کښی رابطه سره ټینگوي- همدارنگه د اصطلاحي تعریف په هکله ځیني ځرگندوني نوري هم شته.

امامت صغرٰی عبارت دی د مقتدي پیروي کول په امام پسي په یوه برخه د لمانځه د برخو کښې ([1])

همداراز شیخ علاؤ الدین حصکفي حنفي پدې هکله په خپل کتاب الدر المختار کښې امامت صغرٰی داسي تعریف کړي: امامت صغرٰی عبارت دی له نښلول د مقتدي د لمانځه په امام پسې په لسو شرطونو کښې دي:

۱ نیت د مقتدي دی په امام پسي.

۲ د مقتدي او امام د ځای یووالی دی.

۳ یووالی د لمانځه د امام او مقتدي دی.

۴ شرط دادی چي د امام لمونځ به صحیح وي د ښځینه ؤ د صف څخه به جدا وي (محاذات) به نوي.

۵ شرط دادی چي مقتدي به په امام باندي وړاندي نه وي.

۶ د مقتدي پوهېدل دی په حرکاتو د لمانځه کښې د امام په حال سره.

---

[1] شیخ حسن بن علي اشو بنداي- نورالابیضاح ۷۵مخ حقانیه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷ علم د مقتدي دی په حال د امام سره چي عبارت له مقیم او مسافر څخه.
۸ شرط دادی چي مقتدي به شریك وي د لمانځه په ارکانو کښې له امام سره، او داسي نـــــــــور.([1])

خو لیکن بیا هم د اسلامي فقهي علماء پدې هلکه ډول ډول نظرونه لري لکه څرنګه چي شیخ علاؤالدین حصکفي د کشف الاستار په حامش کښې لومړی تعریف ته داسي اشاره کړې لکه څرنګه چي یوه برخه د تعریف د امامت شرطونه وو. لیکن بیا هم نوموړي یاد شوي شرطونه د مقتدي لپاره بیان کړي خو هغه شرطونه چي د امام لپاره دي هغه شپږ شرطونه دي چي داسي ئې بیانوي:

۱ شرط دادی چي امام به مسلمان وي.
۲ شرط دادی چي امام به بالغ وي.
۳ شرط دادی چي امام به عاقل وي.
۴ شرط دادی چي امام به نارینه وي.
۵ شرط دادی چي امام به قاري یعني د قرآن کریم لوستونکی وي.
۶ شرط دادی چي امام به له عذرونو څخه جوړ وي.

امید لرم چي د یاد شوي بحث په هکله همدغه اندازه لیکنه بسوالی وکړي که څه هم نظریات نور هم زیات دي لیکن هغه کوم چي د ضرورت وړ ؤ هغه ته مو مراجعه وکړه او هغه مو راټول کړل. ([2])

---

[1] علاؤالدین حصکفي- الدار المختار لومړی ټوك- ۸۲مخ- دارالاشاعة العربیة.
[2] لومړنی مرجع- د کشف الاستارحامش – ۴-.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دامامت د صحت شرطونه

۱ اول شرط د امامت اسلام دی:

لومړنی شرط د صحت دامامت کولو څخه اسلام دی ځکه د ټولو علماؤ په اتفاق سره د کافر او مرتد شخص امامت نه صحیح کېږي، چي پدې هکله د یو شمېر علماؤ نظرونه هم لرو:

۱ **د امام احمد بن حنبل [رح] مذهب:** نوموړی عالم وائي که چېري په یو شخص کښې ددې شك پیدا شو چي آیا دغه سړی مسلمان دی او که کافر او یا مثلاً ددې شك پیدا شو چي دا شخص نر ښځی دی او که جوړ سړی دی نو دا اداء کړی شوی لمونځ ئې صحیح دی او په مقتدیانو (قوم) د لمانځه اعاده او راګرځول نشته تر څو ئې چي صحیح کفر نوي ثابت شوی ځکه ددې دعوې دلیل دادی چي په ظاهر کښې دا شخص لمونځ کوي او خصوصاً بیا امامت کوي نو امامت او یا لمونځ کول د اسلام یوه لویه نښه ده او د ظاهرله پلوه د اندامونو جوړوالی هم پدې دلالت کوي دا معلومېږي چي دا شخص نرښځی ندی خصوصاً هغه ځوك چي د نارینه ؤ امامت کوي او که چېري معلومه شوه چي دا سړی کافر دی، نو بیا پر خلکو دلمانځه اعاده (راګرځول) واجب دي- څرنګه چي ددې بحث څخه معلومېږي او دا خبره ترې ثابتېږي چي نن زمونږ د خلقیانو او کمونستانو امامت هم صحیح کېدای شي ځکه چي د ذکر شویو علماؤ دلیل لمونځ کول دي نو کمونستان هم فعلاً لمونځ کوي خو بیا هم ضرور نده چي کمونستان امامت وکړي ځکه چي د قوم نیت په اقتداء کولو کښې نه ورپسې صحیح کېږي او د مسلمانانو په وینو یې لاسونه سره دي، که څه هم د یو شخص په اسلام او کفر سره د لمانځه په خاطر حکم کېږي. لکه څرنګه چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پرتنيو علماؤ دليل هم پدې شان سره وو- كه څه هم په دارالحرب كښې هم وي چي لمونځ كوي مسلمان ورته ويل كېږي او د ضرورت په وخت كښې ئې امامت كول هم جواز لري.([1])

خو ليكن افضله او بهتره نده كله چي ښه او جيد علماء موجود وي او ياد شوي ډول اشخاص د (قوم) امامت كوي.

۲- **د امام شافعي رحمة الله عليه مذهب:** امام شافعي [رح] پدې هكله وائي كه چېري دا خبره د لمانځه د اداء كولو څخه وروسته ثابته شوه چي امام كافر، مرتد او يا نرښځى دى نو بيا په قوم سره د لمانځه راگرځول ضروري دي. ځكه چي ياد شوي خلك د امامت كولو مستحق ندي او د قوم لمونځ نه ورپسې صحيح كېږي.[2]

همدارنگه ددې نظرياتو په تائيد سره علامه الفقهيه محمد طاهر البخاري په خپل كتاب خلاصة الفتوىٰ كښې ليكــلي:

وائي كه چېري يو شخص د يو قوم يوه مياشت امامت وكړ او بيائې وروسته وويل چي زه خو مجوسي وم نو داسې په اسلام سره مجبوره كېږي د نومورې دا خبره صحيح كېږي چي ووائي د قوم لمونځ صحيح شو همدارنگه ئې وويل چي ما ستاسي يو څه وخت د بې اودسۍ په حال كښې امامت كړى دى ليكن دا خبره هم د نومورې امام د قبول وړ ده ضروري ده چي قوم خپل لمونځ راوگرځوي – په همدې ډول پورتنۍ فقهي جزئيه د امام شافعي او امام احمد بن حنبل د مذهبونو تائيد جوړوي.([3])

---

[1] وهبهٔ زحيلي – فقه اسلامي وادلته – لومړى ټوك ۱۷۴ مخ حقانيه پېښور- ب- ت.
[2] وهبهٔ زحيلي – فقه اسلامي وادلته – لومړى ټوك ۱۷۴ مخ حقانيه پېښور- ب- ت.
[3] محمد طاهر البخاري- مجموعة الفتوىٰ – لومړى ټوك – ۴۶،۴۵ مخونه – جيبه كوټه – د چاپ كال ۱۳۹۷ه ق.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. دوهم شرط د امامت کولو د سالم عقل درلودل دی:

په همدې توګه د امامت د صحت د شرطونو څخه عقل دی، ځکه چې د عقل په شتوالي د اسلامي فقهي ټول علماء اتفاق لری چې په لیوني (مجنون) پسي اقتداء کول جواز نلري او امامت ئې نه صحیح کېږي. ځکه د لېوني لمونځ د خپل ځان لپاره باطل دی- څرنګه چې د لېوني لمونځ د خپل ځان لپاره صحیح نه شو نو د قوم لپاره په طریقه اولی نه صحیح کېږي. که چېري لېونتوب پداسي شکل سره وو چې ځیني وخت جوړ ؤ او ځیني وخت لیونی ؤ، نو پدې صورت کښې ورپسي صحیح کېږي – لیکن بیا هم کراهیت لري ځکه چې دا خو معلومه نده چې د لیونتوب حالت څه وخت ورباندي راځي کېداي شي چې د لمانځه په منځ کښې ورته راشي او لمونځ فاسد کړي او علت د صحت د لمانځه دادی چې اصل په انسان کښې جوړ والی دی اود مرض راګرځېدل عارض دی نو په عارضي شي سره (احتمال) لمونځ نه فاسدېږي نو بنا په همدې اساس دعقل شتون د امامت د صحت شرط وګرځېده، ددې څخه معلومه شوه چې تر څو یو شخص عاقل نوي اقتداء هم نه ورپسي صحیح کېږي. ([1])

۳- د امامت د صحت د شرطونو څخه دریم شرط بلوغ دی:

څرنګه چې بلوغ د امامت د صحت د شرطونو څخه یو شرط ګڼل کېږي نو په همدې اساس اصلي ممیز یعني دوړوکي هلك امامت هم نه صحیح کېږي چې په دې اړوند د علماؤ نظریات په لاندي ډول دي:

---

[1] وهبهٔ زحیلي – فقه اسلامي وادلته – لومړی ټوك ۱۷۴ مخ حقانیه پېښور- ب- ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- جمهور علماء وائي چي د وړوکي هلك امامت د بالغ (کبير) شخص لپاره نه صحيح کېږي، که فرض لمونځ وي او يا نفلي وي.

۲- امام اعظم ابو حنيفه [رح] هم د جمهور علماؤ سره موافق دی وائي چي د وړوکي هلك امامت کول د بالغ (کبير) شخص لپاره نه صحيح کېږي که فرض لمونځونه وي او يا نفلي وي.

۳- امام مالك او امام احمد بن حنبل [رح] په مذهب د وړوکي هلك امامت کول د (کبير) شخص لپاره په فرض لمونځونو کښي نه صحيح کېږي - ليکن په نفلي لمونځونو کښي صحيح کېږي مثلاً لکه د تراويح - کسوف يا خسوف لمونځ وي پدې کښي امامت کول صحيح دي او اقتداء کول ورپسي جواز لري.

ځکه ددوی دليل د حضرت ابن مسعود او ابن عباس رضي الله تعالیٰ عنهما حديثونه دي چي وائي:

(لا يؤم الفلام حتّی يحتلم([1]) يعني وړوکی هلك دي امامت نکوي تر څو چي بلوغ ته نوي رسېدلی، ځکه چي امامت د کمال حالت دی بلکي وړوکی هلك اهل د کمال نه دی.

4. امام شافعي(رح) پدي هکله وائي چي د بالغ (کبير) شخص اقتداء کول په وړوکي هلك (صغير) پسي جواز لري او اقتداء ئې ورپسي صحيح ده ځکه د نوموړي امام دليل پدې هکله د عمر بن سلمة حديث دی چي فرمائي [أممت علیٰ رسول الله صلی الله عليه وسلم و انا الغلام ابن سبع سنين]([2]).

[1] محمد بن علي شوکاني – نيل الاوطار – دريم توك ۲۰۳ مخ دارالجيل بيروت د چاپ کال ۱۹۷۳ م.
[2] محمد بن علي شوکاني – نيل الاوطار – دريم توك – ۲۰۳مخ – دارالجيل بيروت د چاپ کال ۱۹۷۳م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عمر بن سلمة څخه روایت دی چي وائي ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم امامت کاوه او زه اوه کلن هلك وم.

لیکن بیا هم نوموړی صاحب المذهب امام د یو شمېر نورو علماؤ نظر اخلي او لیکي چي د وړوکي هلك امامت کول د جماعت لپاره صحت لري خو کراهیت هم پکښې شته.

4) د امام د صحت د شرطونو څخه نارینه والی دي:

کله چي مقتدیان نارینه ښځینه او یا نرښځي وي، خو کله چي نارینه والی د امامت لپاره شرط وګرځیدی بناء په همدې اساس د ښځي او یا نرښځي امامت کول د نارینه ؤ لپاره که فرض لمونځونه وي او یا نفلي وي، نه صحیح کېږي. چي پدې اړوند د ځینو علماؤ نظرونه را اخلو:

أ- د جمهورو علماؤ مذهب:

یاد شوي علماء پدې هکله داسي نظر لري چي که چېري مقتدیان ښځینه وي بیا نارینه والی ورته شرط ندی. بناءً د ښځي امامت کول د ښځینه ؤ مقتدیانو لپاره صحیح دی ځکه ددوي دلیل د حضرت عائشې رضي الله تعالی عنها حدیث دی چي هغي او ام سلمة (رضي الله تعالیٰ عنهما) او عطاء روایت کړی فرمائي: [ان المراة تؤم النساء]([1]). – ژباړه: ښځه امام د ښځینه ؤ مقتدیانو لپاره امامت کولاي شي. همدارنګه په دار قطني کښې له ام ورقه رضی الله تعالی عنها څخه نقل شوی فرمائي: [اذن لها ان تؤم نساء دارها]. ([2]) – ژباړه: د حضرت أم ورقه څخه روایت دی چي رسول الله صلی الله علیه وسلم نوموړي ته اجازه ورکړه تر څو د خپل کور د ښځو امامت وکړي. بناء په همدې اساس د یاد شویو حدیثونو څخه اخیستنه

---

[1] محمد بن علي شوكاني – نيل الاوطار – دريم توك – ۲۰۲مخ – دارالجيل بيروت د چاپ كال ۱۹۷۳م
[2] محمد بن علي شوكاني – نيل الاوطار – دريم توك – ۲۰۱مخ – دارالجيل بيروت د چاپ كال ۱۹۷۳م

(c) ketabton.com: The Digital Library

کبړي چي د ښځینه امام امامت کول د ښځینه مقتدیانو لپاره صحیح دي جواز لري.

ب- **امام شافعي رحمة الله علیه مذ هب:** امام شافعي رحمة الله پدې هکله وائي چي د ښځینهٔ مقتدیانو امامت کول او بلکي د ښځو حاضرېدل جماعت ته پداسي حال کي چي امام نارینه وي مکروه والی نلري بلکي صحیح او مستحب (نېك) کار دی. امام به د ښځینه مقتدیانو د صف په منځ کښي درېږي.

ت- **دامام احمد ابن حنبل (رح) مذ هب:** دامام احمد بن (رح) څخه پدې هکله دوه ډوله نظرئې نقل شوي دي.

۱- د ښځینهٔ مقتدیانو حاضرېدل مستحب دي او په همدې شان ئې امامت کول هم د ښځینهٔ مقتدیانو لپاره مستحب دی.

۲- د ښځینهٔ مقتدیانو جماعت ته حاضرېدل او یائې امامت کول غیر مستحب دي([1]).

خو دا حج نظر ئې لمړی شماره ده.

ث- **دامام اعظم ابو حنیفه (رح) مذ هب:** د امام صاحب نظر پدې هکله دادی چي د ښځینهٔ مقتدیانو جماعت ته حاضرېدل تنها غیر د نارینهٔ څخه مکروه ګڼي که څه هم د تراویح، خسوف، کسوف لمونځونو کښي وي، مکروه دی.

ځکه د امام اعظم (رح) دلیل پدې هکله داحدیث دی: [صلوٰة المراءة في بيتها افضل من صلوٰتها في حجرتها و صلوٰتها في محذعها افضل من صلوٰتها في

[1] وهبهٔ زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۷۵مخ – حقانیه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بيتها](1). ژباړه: د ښځو لمونځونه په كور كښې غوره دي له هغه لمانځه څخه چي په حجر كښې ئې كوي او د ښځي لمونځ په مخدع كښې غوره دى له هغه لمانځه څخه چي په كور كښې ئې كوي.

او بل دا چي د ښځو حاضرېدلو كښې دوه ممنوعه شيان منځته راځي: يو دا چي د امام درېدل د ښځو د صف په منځ كښې دا مكروه دى او يا خو وړاندي والى د امام په ښځينه ؤ مقتديانو سره راځي چي دا هم مكروه دى. نو بناء په همدې اساس په نارينه امام پسې لمونځ كول او يا جماعت ته حاضرېدل هم مكروه دي، له همدې كبله ئې اذان كول هم مكروه دي.

5. د امامت د صحت د شرطونو څخه پاكوالى دى له جنابت، بې اودسى او نورو نجاستونو څخه چي پدې اړوند د علماؤ نظريات په لاندي توګه ليكو:

أ- **د جمهورو علماؤ مذهب:** جمهور علماء پدې هكله داسي وائي چي دا ضروري خبره ده چي د بې اودسى يا نورو نجاساتو څخه امام پاك وي كه چېري د امام په جامه يا بدن زياته اندازه نجاست وي لمونځ ئې باطل دى كه څه هم نومورى امام چي امامت كوي خبروي او يا نوي خبرلمونځ ئې باطلېږي.

ب- **د امام مالك (رح) مذهب:** امام مالك رحمة الله عليه پدې اړوند وائي چي كه چېري ئې په قصد سره ځان بې اودسه كړى وي نو د امام او مقتديانو دواړو لمونځونه باطلېږي. او كه چېري ئې په بې خبرى سره په جامه يا بدن نجاست وو او

---

[1] محمد بن علي شوكاني – نيل الاوطار – دريم ټوك –١٦١مخ – دارالجيل بيروت د چاپ كال ١٩٧٣م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لمانځه د خلاصون څخه وروسته پدې خبر شو لمونځ ئې صحيح دی. او که چاته معلومه شي چي امام بې اودسه او يا جنب دی په پسې ئې اقتداء له سره باطله ده.

خو که چېري امام پدې پوه شوی وی او که نه وي ليکن بياهم د مقتديانو لمونځ ورپسي صحيح کېږي او دوي ته د جماعت د لمانځه ثواب ورکول کېږي – که څه هم امام شافعي او امام احمد ابن حنبل (رح) په لمانځه کښې ورسره موافق ندي مثلاً که چېري وروسته پدې سره پوه شي چي امام بې اودسه دی او يا خو ئې په کاليو او بدن کښې نجاست دی نو ضروري ده چي لمونځ راوگرځوي. ځکه چي د نومړو علماؤ دليل د يوه حديث مضمون دی چي دوکتور وهبه صاحب په خپل کتاب فقه اسلامي کښې نقل کړی وائي: په هغه وخت کښې چي معذور (جنوب) شخص په يو قوم لمونځ اداء کړي نومړی امام دي خپل لمونځ راوگرځوي او د قوم لمونځ صحيح شو([1]).

ج- **د امام شافعي (رح) مذ هب**: امام شافعي (رح) وائي چي اقتداء په هغه چا پسي وروسته نه صحيح کېږي چي په هغه د لمانځه اعاده يعني راگرځول واجب وي مثلاً لکه اودس لرونکی چي په تيمامه کونکي پسي اقتداء وکړي او يا هغه شخص چي په بدن يا جامه ئې نجاست وي ليکن د مينځلو څخه ئې هير شوي وي، ددې ډول اشخاصو د لمانځه راگرځول واجب دي.

6. د امام د صحت د شرطونو څخه حسن د قرائت او د لمانځه ارکان دي: چي پدې اړوند د علماؤ نظرونه په لاندي ټکيو کښې ليکو.

---

[1] وهبهٔ زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۶۱مخ – حقانيه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

أ- د جمهورو علماؤ مذ هب:

جمهور علماء وائي د لمانځه ارکان په صحيح توگه اداء کوي او په ښائسته ډول قرآن کريم به لولي. ځکه غير له دې شرطونو څخه امامت هم نه صحيح کېږي نو بناء په همدې اساس د قاري اقتداء په امي پسي نه صحيح کېږي. او د لمانځه راگرځول د قاري لپاره لازم دي. څرنگه چي په گونگ سړي پسي لمونځ نه صحيح کېږي – که څه هم خپل هم مثله سړي ورپسي اقتداء وکړي امامت کول ئې ورته نه صحيح کېږي.([1])

ب- د امام اعظم ابو حنيفه (رح) مذ هب:

امام ابو حنيفه رح پدې هکله وائي چي اقتداء په خپل هم مثله شخص پسي جواز لري مگر درې کسان دي چي اقتداء د يوه په بل پسي نه صحيح کېږي:

1. د خنثی (نرښځي) اقتداء کول په خپل مثل پسي نه صحيح کېږي.
2. د مستحاضې اقتداء په خپل هم مثله پسي نه صحيح کېږي.
3. په هغه ښځه پسي د نورو ښځو اقتداء نه صحيح کېږي چي خپل د عادت وخت ترې بې درکه شوی وي.

ددې اشخاصو اقتداء په خپل هم مثله پسي نه صحيح کېږي.

ج- د امام مالك (رح) مذ هب:

امام مالك (رح) پدې هکله وائي چي شرط په اقتدائ يا صحت د امامت کښې دادی چي امام به د لمانځه په ارکانو قادر وي که چېري د لمانځه د ارکانو څخه عاجز وي

[1] وهبة زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۲۲ مخ – حقانيه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که دا ارکان قولي وي لکه سورة فاتحه لوستل او یا فعلي وي لکه رکوع، سجده، قیام کول، نو اقتداء پدې صورت کښې نه صحیح کیږي – مګر بیا هم د هر هم مثله اقتداء په خپل مثل پسې صحیح کېږي غیر د هغه استثنٰی شوو خلکو څخه([1]).

۷. د امامت د صحت د شرطونو څخه دادی چي امام به اشاره کونکی نه وي:

همدارنګه د امام د روغتیا جوړوالی د امامت د صحت لپاره شرط ګڼل کېږي، یعني امام به اشاره کونکي نه وي ځکه چي د جوړ سړي اقتداء په اشاره کونکي پسي نه صحیح کېږي. پداسي حال کښې چي مقتدی جوړ او امام معذوره وي یعني اشاره کونکی وي ځکه چي مقتدی په ټولو چارو کښې د امام تابع دي د امام د شان څخه دادی چي مستقل به وي ځکه امام د مقتدې ټول مسئولیتونه په غاړه لري. بالاخره د ټولو علماؤ اتفاق پدې سره دی هغه ضعف چي اشاره کول دي او هغه قوت چي استقلال د امام دی دواړه نه سره جمع کېږي. نو بناء په همدې اساس د جوړ سړي لمونځ په اشاره کونکي پسي نه صحیح کېږي.

۸. جوړوالی د عذر څخه د امامت د صحت د شرطونو څخه دی

أ- **د امام اعظم ابو حنیفه او امام احمد بن حنبل** (رحمالله) **مذهب** پدې هکله داسي څرګند وني لري چي د امام جوړوالی د شرعي عذرونو څخه شرط دی باید داسي شخص امامت وکړي چي دائمي معذور نه وي مثلاً لکه د پوزي څخه دائمي د ویني بهېدل، د باد جاري والی، د بولو جاري کېدل، ددې ډول اشخاصو امامت نه صحیح کېږي لیکن بیا هم دا حکم تر هغه خلکو پوري دی چي د جوړو خلکو امامت کوي.

[1] وهبة زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۷۷مخ – حقانیه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چېري په خپل هم مثله پسي اقتداء وکړي او يا ئې امامت وکړي امامت ئې صحيح دی، ددې ډول مقتديانو اقتداء هم ورپسي صحيح کېږي. ليکن بيا هم شرط دادی پکښې چې د امام او مقتديانو عذرونه متحد يعني يو شان وي. نو که چېري يې عذرونه مختلف وي، امامت او اقتداء ورپسي نه صحيح کېږي. د مثال په توګه ئې يادوم چې که چېري هغه شخص چې بولي ئې جاري وي په هغه چا پسي وروسته اقتداء وکړي چې باد ئې جاري وي نو پدې صورت کښې امامت نه صحيح کېږي او لمونځ ئې د راګرځولو وړ بلکي واجب ده چې لمونځ راوګرځوي. ځکه چې د امام او مقتديانو عذرونه سره متحد ندي.

که چېري د امام او مقتديانو عذرونه موافق وه امامت کول ئې جواز لري – يعني د معذورو مقتديانو لمونځ په معذور امام پسي صحيح دی شرط به داوي چې عذرونه ئې متحد وي([1]).

ب- د امام مالک (رح) مذهب:

امام مالك (رح) وائي چې د امام جوړوالی له شرعي عذرونو څخه لکه د بولو جاريوالی يا د باد جاري والی، ددې ډول عذرونو څخه جوړوالی شرط ګڼي. ځکه نوموړی وائي چې د هغه د شخص امامت مکروه دی چې صاحب العذر وي په نسبت د هغه شخص چې عذر ونه لري.

ج- د امام شافعي (رح) مذهب:

امام شافعي (رح) د امام جوړوالی له شرعي عذرونو څخه شرط نه ګڼي، پدې معنٰی چې امامت مکروه ندی چې امام شرعي عذر يا دائمي مريضي ولري ځکه نوموړی وائي چې په صاحب العذر امام پسي د جوړو مقتديانو لمونځ صحيح کېږي.

---

[1] وهبهٔ زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۷۹مخ – حقانيه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹. د امامت د صحت د شرطونو څخه د امام د ژبي روغوالی دی چي هر حرف د ټولو صفتونو سره په خپل مخرج کښې اداء کړي.
چي پدې اړوند د علماؤ نظرونه په لاندي ټکيو کښې ليکو:

1. **د جمهورو علماؤ مذهب:** جمهور علماء پدې هکله وائي چي د امام د ژبي جوړوالی ضروري شرط دی ليکن د هغه شخص امامت چي تکرار د حروفو کوي مثلاً تاء تاء يا فاء فاء لولي، جواز لري او اقتداء ورپسي صحيح ده. که څه هم د خپل هم مثله امامت ونکړي بلکي د نورو اشخاصو لپاره هم جواز لري، خو بيا هم پدې صورت کي ئې لمونځ مکروه کېږي – ليکن دا نظريه د جمهورو علماؤ ده خو امام ابو حنيفه (رح) ورسره موافقت نلري[1].

څرنگه چي د امامت د صحت شرطونه مو ياد کړل خو يو شمېر نور شرطونه دي چي هغه په داخل د مذهبونو کښې دي مثلاً د يو مذهب پدې موافقه وي او بل مذهب ورسره مخالف وي، سره له دې چي په لومړنيو شرطونو کښې اراء او نظرئې د مذاهبوذکر شوي ليکن بيا هم دا هغه شرطونه دي چي د ځينو مذهبونو پرې موافقه وي او ځينو مذهبونو موافقه ورسره نوي مثلاً په مخالف المذهب پسي اقتداء کول.

أ- **د امام شافعي او ابو حنيفه په مذهب سره شرط دادی چي** امام او مقتدي به دواړه د يوه مذهب پيروان وي که چېري د امام ابو حنيفه د مذهب پيروان په امام شافعي مذهبي پيروان پسي اقتداء وکړي او پدې حال کي ددې امام څخه وينه وبهېږي او اودس ونه کړي او يا مثلاً شافعي مذهبي په حنفي مذهبي پسي

[1] وهبهٔ زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۰مخ – حقانيه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اقتداء وکړي نو پدې صورت کې د مقتدي لمونځ باطلېږي ځکه پدې سره چې د مقتدي د خپل مذهب په قواعدو سره د امام لمونځ باطل ګڼي نو بناء په همدې اساس په عمومي احکامو او قواعدو کښې د مخالف في المذهب امامت نه صحیح کېږي.

خو امام ابو حنیفه رحمة الله علیه وائي چې په امام شافعي مذهبي مقلد پسې اقتداء کول مکروه دي او امام شافعي (رح) وائي په شافعي مذهبي مقلد امام پسې اقتداء کول بهتره دي نه په حنفي مذهبي او یا نورو مذهبونو پسې یعني هغه څوك چې د لمانځه په ځینو رکنونو او شرطونو سره معتقد نه وي.

ب- **امام مالك او احمد بن حنبل (رح) وائي:** کوم شی چې د لمانځه په صحت کښې شرط وي په هغه شي کښې اعتبار د امام مذهب ته ورکول کېږي، مثلاً که چیري مالکي مذهبی په حنفي مذهبي – او یا حنفي مذهبی په شافعي مذهبي پسې اقتداء وکړي نو په اوداسه کښې به ټول سرنه مسح کوي ځکه د ټول سر مسح کول شرط ندی نو بناء په همدې دلیل سره د یاد شویو علماؤ په نظر په یاد شویو صورتونو کښې د مقتدي لمونځ صحیح کېږي ځکه د امام د لمانځه په صحت سره په خپل مذهب کښې هغه شی چې شرط وي د مقتدي د لمانځه په صحت کښې نو پدې صورت کښې اعتبار د مقتدي په مذهب سره دی مثلاً لکه مالکي مذهبي او یا حنفي مذهبي چې په داسي حال کښې اقتداء وکړي چې شافعي مذهبي امام نفلي لمونځ کوي نو پدې صورت کښې د مقتدي لمونځ باطل دی ځکه چې د فرض لمانځه اداء کونکی په نفل کونکي پسې د امام مالك او احمد بن حنبل (رح) په مذهب اقتداء باطله ده ځکه د اقتداء د شرطونو څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوشرط د امام او مقتدي د لمانځه يووالى دى يعني د هغه امام امامت کول د مقتديانو په نسبت صحيح دي چي لمونځ ئې يو وي.

او د هغه مقتدي لمونځ په يو امام پسي صحيح کېږي چي ددوي لمونځ يو وي. بلکي پدې ډول اقتداء او امامت د صحت حکم ورکول کېږي او کوم شرعي نواقص نه ورته راجع کېږي([1]).

2. د امام احمد بن حنبل (رح) په مذهب د امام شرط دادی چي عادل به وي.

امام احمد بن حنبل (رح) وائي چي د فاسق شخص امامت کول نه صحيح کېږي يعني هغه امام چي د لويو گناهونو مرتکب شوی وي او يا په وړو گناهونو دوام کوي ددې ډول اشخاصو امامت نه صحيح کېږي – که څه هم په خپل هم مثله پسي اقتداء وکړي بيا هم نه صحيح کېږي. که چېري يو څوك په فاسق سړي پسي اقتداء وکړي نو په مقتدي د لمانځه راگرځول ضرور بلکي واجب دي.

ځکه پدې شرط د نوموړي امام په مذهب کښې د اقتداء صحت راځي چي امام عادل وي.

نوموړي امام وائي په داسي صورت کښې چي د جمعې او عيدونو لمونځ تيار وي او امام موجود نه وي او امام ته ضرورت پيدا شي نو پدې صورت د فاسق شخص امامت کول جواز لري او اقتداء ورپسي صحيح کېږي.

[1] وهبة زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۱مخ – حقانيه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چېرې عادل امام پیدا شو نو هغه باید امامت وکړي ځکه د متقي او عادل امام په امامت کولو سره د جمعې زیاتوالی راځي او د خلکو نفرت لرې کېږي او د راتلونکو لمونځونو لپاره په جمع سره شوق ورته پیدا کېږي.

خو امام مالك (رح) پدې اړوند وائي د امام عدالت شرط دی د فسق او یا نورو منهیاتو څخه به ئې ځان ساتلی وي خو هغه فسق چې د لمانځه تر امورو پورې متعلق وي مثلاً لکه څوك چې د لمانځه د فرضونو یا شرطونو د اداء په هکله سستې کوي او یا مثلاً غیر د اوداسه څخه لمونځ کوي.

که چېرې دامام فسق د لمانځه تر امورو پورې تړلی نه وي مثلاً کله چې امام زاني یا شراب خوړونکي وي امامت ئې صحیح کېږي بلکې مکروه والی لري – چې همدا د رائج مذهب قول دی. همداراز دوکتور وهبه زحیلي هم ددې مذهب په رحجان سره تائید کړی([1]).

3. د امام مالك ، امام اعظم ابو حنیفه او امام احمد بن حنبل (رحمهم الله) **د ټولو مذاهبو شرط دادی چې امام به د لمانځه راګرځوونکی نه وی:**

پدې هکله د ذکر شوو علماؤ نظر دادی چې په لمانځه راګرځونکي امام پسې دوختي لمانځه اداء کونکي یعنې پداسې صورت کښې چې امام د قضاء شوي لمانځه (اعاده) کوي او د وختي لمانځه اداء کونکي مقتدي اقتداء ورپسې نه صحیح کېږي، ځکه د لمانځه راګرځونکي لمونځ په نفلي لمانځه کښې حسابېږي او د فرضي لمانځه اداء کونکي اقتداء په نفل کوونکي پسې د وروسته نه صحیح

[1] وهبهٔ زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۲مخ – حقانیه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کبرې – بلکې يو بل مهم او ضروري شرط پدې اړوند دادی کله چې کوم شخص د يوه قوم امامت کوي د لمانځه د شرطونو او ارکانو په کيفيت بايد عـالم وي مثلاً لکه اودس کول يا وخت پېژندنه او داسې نور.

د امامت مکروهات او هغه اشخاص چې امامت يې مکروه دی

۱- د فاسق سړي امامت مکروه دی:

د فاسق سړي کـه څه هم د خپل هم مثله امامت وکړي هم امامت يې مکروه دي. همدغه نظريه د مالکيه وو او شافعيه وو او حنابله وو علماء وو ده دوي وائي چې په فاسق امام پسې لمونځ مکروه دی ځکه چې په ديني امورو کښې غور نکوي نو بناءً په همدې دليل امامت ئې هم مکروه دی خو ليکن بيا هم د امام احمد بن حنبل (رح) په مذهب د جمعې او عيد لمونځ ترې استثنٰی کړی وائي چې پدې لمونځو کې ئې امامت صحيح کبرې پدې شرط چې ضرورت وليدل شي او عادل امام نوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

امام اعظم ابو حنیفه (رح) مذهب پدې هکله وائي د فاسق امامت کول د خپل هم مثله لپاره صحیح کېږي یعني که چېري یې همدغه شان فاسق امامت وکړ جواز لري او د نورو خلکو لپاره جواز نلري او امامت ئې د هغوي لپاره مکروه دی.

د مکروه والي دلیل ئې چي د فاسق امام امامت کول مکروه دی دا حدیث د پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) دی چي ابن ماجه د حضرت جابر (رض) د رسول الله (ص) څخه روایت کړی چي رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائي: [لاتؤ من امراةً رجلاً و لا اعرابي مهاجراً ولا یؤ من فاجرمؤمناً الاان یقهره بسلطان یخاف سیفیه او سوطه] ([1])

ژباړه: امامت دي نه کوي ښځینه د نارینه وو او امامت دي نه کوي اعرابي د مهاجرینو او امامت دي نه کوي فاجر او فاسق شخص د مؤمن سړي مګر خو بیا هم په هغه وخت کښې یې کولای شي چي د توري او قمچین څخه ئې وېرېږي. دائي دلیل د کراهیت دی اما کوم صحت د امامت دی هغه خو صحیح کېږي ځکه هغه حدیث چي شیخانو روایت کړي هغه د لمانځه په صحت سره دلیل دي. [ان ابن عمر کان یصلي خلف الحجاج] او [صلو خلف کل بروفاجر][2]

ژباړه: ابن عمر رضی الله تعالی عنه په حجاج بن یوسف پسي لمونځ او اقتداء کوله او په همدې توګه ئې داسي روایت کړی چي ستاسي لمونځ او اقتداء وکړی په هر فاسق او فاجر پسي.

[1] محمد بن علي شوکاني – نیل الاوطار – دریم توك ۱۹۹ مه ص دارالجیل بیروت د چاپ کال ۱۹۷۳
[2] محمد بن علي شوکاني – نیل الاوطار – دریم توك ۱۹۹ مه ص دارالجیل بیروت د چاپ کال ۱۹۷۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدغه راز د فاسق او مبتدع د امامت کولو په هکله شیخ سید سابق (رح) په خپل کتاب فقه السنة کښې لیکي چي همدې دلیل سره د علماءو نظر هم زیات موافقت لري دادی چي وائي هر هغه څوك چي لمونځ ئې په انفرادي توگه یعني د ځان لپاره صحیح شي د نورو خلکو لپاره یې هم لمونځ صحیح کیږي خو بیا همددې دلیل سره سره د اسلامي فقهي علماؤ د فاسق او مبتدع امامت مکروه کڼي ځکه هغه حدیث چي ابو داؤد او ابن حبان له سائب بن خلاد څخه روایت کړی چي یو شخص د یوه قوم امامت کاوه او د قبلې شریفي طرفته ئې لاړي تو کولې او رسول الله (صلي الله تعالی علیه وسلم) ورته وکتل نو رسول رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمائیل: [لا يصلي لكم][1]

ژباړه: دا شخص دي ستاسي امامت نکوي په هغه وخت کي چي دې شخص د امامت کولو اراده وکړه او غوښتل یې چي امامت وکړي نوموړی (امام) ئې له امامت څخه منع کړاو د رسول الله صلی الله علیه وسلم په امر ئې خبر کړ. نوموړی (امام) رسول الله صلی الله علیه وسلم ته ورغي او دا جریان ئې ورته بیان کړ نو رسول الله صلی الله علیه وسلم په جواب کي ورته وویل هو ما امر کړی .... ځکه چي تا خدای (ج) او رسول الله (ص) ته ضرر رسولی دی او نا لائق کار دي کړی، بناء په همدې دلیل د اسلامي فقهي علماء د فاسق او مبتدع شخص امامت مکروه گڼي[2].

۲ – د بدعت کونکي امامت مکروه دی:

---

[1] محمد بن علي شوکاني – نیل الاوطار – دریم ټوك ۱۹۹ مه ص دارالجیل بیروت د چاپ کال ۱۹۷۳ م
[2] شیخ سید سابق – فقه السنة – لومړي ټوك ۲۰۱مخ – دارالفکر- د چاپ کال ۱۴۰۳، څلورم چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مبتدع يا بدعت کونکي امامت د اسلامي فقهي علماء مکروه ګڼي ليکن هغه بدعت کونکي چي پدې بدعت سره کافر نه ګڼل کېږي، مثلاً لکه فاسق خو د فاسق شخه څه ښه دی. مبتدع يا په دين کي د نوي کار پيدا کونکی هغه شخص ته ويل کېږي چي دده عقيده د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه خلاف وي. دا خلاف ئې په قصد سره نه بلکي د سهوي له کبله وي خو که چېري مبتدع د دين د بدهي او ضروري امورو څخه منکر سي نو کافر ګڼل کېږي. لکه خدای (ج) ته د جسم ثابتول يا لکه د رسول الله صلی الله عليه وسلم او ابو بکر صديق (رضی الله تعالی عنه) له ملګرتيا څخه انکار کول او حال داچي دا په قطعي نصوصو سره ثابت شوی [اذا يقول لصاحبه] هغه وخت چي رسول الله وويل ابو بکر صديق رضی الله تعالی عنه ته وويل چي مه غمجن کېږه خدای (ج) له موږ سره دی نو چي لدې ډول صريحي نصوصو او دلائلو څخه منکر شوی وي يو د اسلامي فقهي د ټولو علماؤ په اتفاق سره ددې ډول مبتدع امامت کول نه صحيح کېږي([1]).

3. د ړانده امامت مکروه دی:

د امام اعظم ابو حنيفه، امام مالك او امام احمد بن حنبل (رحمها الله) په مذاهبو د ړانده امامت مکروه دي خو ليکن دا کراهيت ئې تنزيهي دی نه تحريمي، ځکه چي ړوند د نجاست څخه ځان نشي ساتلی خو بيا هم امام ابو حنيفه (رح) يو صورت ترې استثنٰی کړی. هغه حالت دادی چي ړوند شخص اعلم د قوم وي، يعني په ټول قوم عالم وي بيا ئې امامت کول ندي مکروه او د امام شافعي (رح) په مذهب د ړانده امامت صحيح دی – او جواز ئې ورته ورکړی بدون د مکروه والي څخه،

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي و ادلته – دوهم ټوك ۱۸۷مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځکه چي ړوند شخص ئې په جوړ (دسترگو خاوند) ورقیاس کړی بناءً د ړانده شخص امامت صحیح دي ځکه د نومورې امام د مذهب دلیل دادی چي ړوند شخص په امامت کي ډیر خاشع، عاجز او متضرع وي نو ځکه ئې امامت صحیح دی. نومړی امام زیاتوي چي د ړانده امامت د ټولو علماؤ په نظر صحیح دی دلیل ئې د ابن عباس (رضی الله تعالی عنه) صحیح حدیث رانقل شوی چي فرمائي: [ان النبي صلى الله عليه وسلم استخلف ابن ام مكتوم يؤم الناس و هو اعمٰی(1)]

ژباړه: حضرت آبن عباس رضی الله تعالی عنه د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه نقل کوي وائي چي رسول الله (ص) به ابن ام مکتوم خلیفه گرځاوه په لمانځه کښې نوموړي به په خلکو امامت کاوه حال دا چي دی ړوند ؤ. ځکه ړوند والی داسي یوه خاصه ده چي د لمانځه افعال او یا مثلاً د لمانځه شرطونه هیڅ نه پرې گډوډ کېږي دا ړوند د (فاقد الشم) سره مشابهت لري. نو فاقد الشم یعني ورکونکی د ځراغ جوړ سړي دي اقتداء ورپسي صحیح ده. بناء په همدې اساس په ړانده پسي هم اقتداء صحیح ده – همدارنگه ړوند، بې سترگو، اعمٰی (شب کور) یا هغه شخص چي د شپې له طرفه څه نهویني د جوړ سړي په حکم کي دی او امامت کول ئي صحیح دي نو ړوند هم د هغه په حکم کي دي.همدارنگه ئي گونگ هم په ړانده باندي ورقیاس کړی او د هغه په حکم کي دی لیکن د حنابله وو مذهب یکښې داده چي امامت کول ئې صحیح کېږي، همدارنگه قاضي ابو علي پدې هکله وائي چي (قطع الیدین) هغه شخص چي لاسونه ئې قطع شوي وي ددې شخص امامت هم صحیح کنې دا په یوه روایت کي وائي او په بل روایت کي وائي

1 وهبه زحیلي – فقه اسلامي ادلته – دوهم ټوك ۱۸۷ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت - .

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي د قطع اليدين امامت نه صحيح کېږي او همدارنګه يي قطع الرجلين – يعني هغه شخص چي دواړي پښې ئې قطع شوي وي امامت ئي نه صحيح کېږي.([1])

4. د هغه شخص امامت مكروه دى چي خلك پرې راضي نوي:

د هغه شخص امامت مکروه دی چي خلك پرې راضي نوي او يا ورته د کراهيت پـه سترګه ګوري بلکي دا کراهيت د احنافو پـه مذهب سره مکره تحريمي دی ځکه حديث د رسول الله صلى الله عليه وسلم دى چي فرمائي [لا يقبل الله صلوٰة من تقدم قوماً و هم له كارهون]([2])

ژباړه: نه قبولوي خداي (ج) د هغه شخص لمونځ چي دی د يوه قوم امامت کـوي او خلك پرې راضي نه وي.

همدارنګه پدې هکله له ابي امامة (رض) ځخه روايت شويدی چي فرمائي: [ثلاثـة لا تجاوز صلوتهم اذانهم و امام قوم و هم له كارهون]([3])

ژباړه: لـه ابي امامـة (رض) ځخـه روايت شـويدی وائـي چي: درې کسـان دي چي ددوي لمونځونه نه قبـولېږي چي د هغـو لـه شمبرې ځخه هغـه امـام دی چي د قـوم خوښ نه وي. او همدارنګه پدې هکله استاذ الفقهاء الامام قاضي خان الحسـن بـن منصورپه خپل كتاب کښې ليکلي دي چي که چېرې يـو شـخص د يـوه قـوم امامت وکړي خوپداسي حال کښې چي قـوم ددې شخص پـه امامت راضي نـه وي، نـو کـه

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي ادلته – دوهم توك ١٨٨ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت - .
[2] سليمان ابن شعيب – ابي داؤد – دوهم توك – ٨٨ مخ – الداعيه پېښور – ب – ت .
[3] محمد ابن علي شوكاني -

(c) ketabton.com: The Digital Library

چېري ئې دغه کراهيت ګڼل د فساد له وجهي څخه وي او يا پداسي وجه وي چي قوم ئې په امامت سره غوره وي په نسبت ددي امام سره کېداي شي پدې وجه سره پدې امام ناراضي وي. او که چېري دا شخص (امام) چي امامت ددې قوم کوي په امامت سره حق او غوره وي ددې شخص امامت مکروه نه ګڼل کېږي ځکه چي د جاهل او فاسق سړي دا خاصيت دی چي د علماؤ سره جوړ نه راځي.([1])

5. د لمانځه اوږدوالي په قوم مکروه دی داسي چي دا اوږدوالی د نسبت تر اندازې ازيات وي چي په قرائت او يا نور ذکرونو کښليکن دا مکروهوالی د احنافو علماؤ په مذهب تحريمي دی که چيري قوم نه وي پرې راضي.

٢ – د امام شافعي او امام احمد بن حنبل (رحمهما الله) مذهب:

امام شافعي او امام احمد بن حنبل (رحمهما الله) مذهب هم اوږدوالی د لمانځه يا جماعت په قوم مکروه ګڼي ليکن حالت د رضائيت ئې ترې استثنٰی کړی دی. د جماعت په لمانځه کي پداسي حال کښې چي يو شمېر محدود مقتديان او د هغوي شوق هم دې ته وي چي امام بايد زيات قرائت په لمانځه کښې ووائي مکروه نه ګڼل کېږي، صحيح دی. خو اوږدوالی د قرائت مستحب دی دليل د هغه علماؤ چي اوږدوالی په لمانځه کښې مکروه ګڼي د ابي هريره (رض) حديث دی چي د حضرت پيغمبر (ص) څخه نقل کوي – رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائي: [اذا صلي

---

[1] حسن بن منصور – قاضيخان – لومړي ټوک – ۴۵مخ حقانيه پېښور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

احد کم بالناس فاليخفف فان فيهم الضعيف والسقيم والکبير فاذا صلى لنفسه فليطول ماشاء] ([1])

ژباړه: ابي هريره رضي الله تعالیٰ عنه د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه روايت کوي چي رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائي: په هغه وخت کښې چي يو له تاسي څخه امامت کوي په خلکو سپکوالی او تخفيف دي کوي ځکه پدوي کښې به ضعيف او مريض او کبير يعني د زيات عمر خاوند به وي او په هغه وخت کي چي يوازي لمونځ کوي يو شخص نو اوږدوالی دي پکښې کوي په هغه اندازه چي څومره ئي خوښه او اراده شي مفهوم او مطلب ددې حديث دادی چي لنډوالی دي کوي امام په قوم سره خو سره له پوره والي د تسبيح او يا نور جزونه د لمانځه کښې – همدارنګه پدې رابطه ليکي چي تخفيف د امام په قوم سره مستحب دی او يو حديث پدې هکله چي شيخانو د انس (رض) روايت کړی فرمائي: [ماصليت خلف امام قط أ خف صلوة ولا اتم صلوة من النبي صلى الله عليه وسلم]([2])

حضرت انس (رض) فرمائي چي ما لمونځ ندی کړي په هيڅ يوه امام پسي چي ډير سپك (اخف) او ډير پوره په ټولو رکنونو او شرطونو سره وي غير د حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم د لمانځه څخه همدارنګه ابو عمر بن عبدالله ليکي د هر امام لپاره يو امر شته چي په هغي سره اتفاق شوي چي د امام تخفيف په قوم سره مستحب دی ليکن پداسي اندازه تخفيف او سپکوالی چي د لمانځه په اصلي رکنونو، شرطونو او يا نورو ذکرونو کښې کمبود رانه ولي که چيري کمبود او

[1] محمد بن اسماعيل البخاري – لمړی ټوك ۹۷ مخ – قديمي کتابخانه ارام بازار د چاپ کال۱۹۳۸م.
[2] امام مسلم – صحيح المسلم – اول ټوك ۱۸۸مخ- اکرميه پيښور – د چاپ کال ۱۳۴۹دهلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نقصان راولي نو لمونځ نه صحيح کېږي. وروسته وائي چې پدې اړوند د اسلامي فقهي د علماؤ تر منځ هيڅ اختلاف نشته چې په قمخ تخفيف کول په لمانځه کښې مستحب دي.. ([1])

6. په لمانځه کښې د امام انتظار د مقتديانو لپاره چې اقتداء ورپسې وکړي مکروه ګڼل کېږي:

۱- د جمهورو علماؤ مذهب:

د جمهورو علماؤ په نظر په لمانځه کښې دننه د امام انتظار کول د نورو خلکو لپاره مکروه دی مثلاً امام په لمانځه کي داخل دي او د نور خلکو اواز ئې واورېدی نو امام انتظار ورته وکړي تر څو دغه خلك لمونځ ورسره ونيسي ځکه د امام انتظار کول د مقتديانو لپاره په عبادت کښې شريکوالی دی دا جواز نلري اوکراهيت منځته راوړي لدې کبله چې د لمونځ کوونکو څخه مشقت او تکليف رفع شي. هغه ځوك چې د امام سره د لمانځه د اول سره څخه شريك وي ډېر حق لري په نسبت د هغه خلکو چې هغه د لمانځه څخه خارج يا وتلي وي او امام ورته انتظار کوي.

۲- د امام شافعي (رح) مذهب:

امام شافعي (رح) پدې هکله ليکي چې د امام انتظار کول مقتديانو ته د لمانځه د نيولو لپاره مستحب دی، پداسي حال کي چې د امام اراده داوي چې داخلك راشي

[1] شيخ سيد سابق فقه السنة – لومړی ټوك – ۱۹۵مخ – دارالفکر – د چاپ کال ۱۴۰۳ ه ق – څلورم چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په ده پسي وروسته اقتداء وکړي. که په قيام، رکوع اويا دوهمه قعده کښې امام ناست وي نو د مقتديانو لپاره انتظار وکړي تر څو جماعت ورسره ونيسي خو بيا هم پدې شرط سره چې انتظار کول ډېر زيات نشي.

مثلاً که چېري انتظار په ټول لمانځه سره وسي نو په هغې کي به ئې اثر ښکاره نشي البته دا خبره هم ثابته ده چې رسول الله (صلى الله عليه وسلم) به انتظار کاوه او لومړی رکعت به ئې دومره اندازه اوږداوه چې د پښو اواز ئې اورېدل کېده او همدارنګه رسول الله (صلى الله عليه وسلم) جماعت کولو ته هم انتظار کاوه – اول انتظارد رسول الله (صلى الله عليه وسلم) په صلوٰة خوف کښې وو تر څو هغه دوهمه طائفه د خلکو لمونځ ورسره ونسي. بيا هم ابن قدامة الحنبلي الشافعية او قاضي له حنابله ؤ څخه خپل نظر پدې هکله داسي څرګندوي: وائي چې په لمانځه کي د امام انتظار کول د مقتديانو لپاره (جائز) خو مستحب ندی او طبعي خبره ده چې د علم خاوندانو، فقهاؤ، محدثينو علماؤ لپاره معمولاً انتظار کول کېږي.([1])

همدارنګه پدي هکله شيخ سيد سابق (رح) په خپل کتاب فقه السنة کښې ليکلي: چي د امام انتظار کول د قوم اړوند ددي لپاره چي مقتديان جماعت ونيسي مستحب دي ځکه د ابي سعيد څخه حديث نقل شوی چي فرمائي: [لقد كانت الصلوٰة تقام فيذهب الذاهب الى البيقع فيقضٰى حاجته ثم يتوضاء ثم ياتني والرسول الله صلى الله عليه وسلم في الركعته الاولٰى فمايطولها]([2])

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوک – ۱۹۰مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.
[2] شوکاني محمد ابن علي – نيل الاوطار دريم ټوک – ۱۶۹ مخ – دارالجيل بيروت دچاپ کال ۱۹۷۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: حضرت ابي سعيد رضي الله تعالی عنه فرمائي چي لمونځ ودريده نو پس تلونکي شخص به بيقع ته تللو او هلته به ئې حاجت پوره کاوه بيا به ئې اودس کولو کله به چي راغلی رسول الله صلی الله عليه وسلم به په لومړي رکعت کي وو او تر دې وخت ه پوري به ئې اوږد کړې ؤ نو بناء په همدې اساس د امام انتظارکول د مقتديانو لپاره مستحب دی ځکه چي پدې کښې د جماعت زياتوالی راځي او ټول خلك د جماعت په لمانځه کي شريك کېږي.

7. د هغه امام امامت مکروه دی چي (کثيراللحان) وي:

يعني دومره اندازه لحن کوي چي معنٰی ته په صريح ډول سره تغير نه ورځي لکه لفظ د (الحمد الله رب العالمين) مثلاً لکه ددال (د) حرف ته جر ورکول او يا حرف ها (ه) ته نصب ورکول او يا حرف باء (ب) ته د (رب) نصب ورکول او داسي نور البته امامت ئې په هغه چا صحيح کېږي چي هغه کثير اللحن نه وي ځکه نوموړي شخص په فرض قراءت سره اداء کړيده بيا هم مکروه والی لري، لکه څرنګه چي د اصلي متن حکم هم داسي دی.

8. د هغه شخص امامت مکروه دی چي د ځينو حروفوپه اداء کښې فصاحت ونه لري لکه د ضاد (ض) يا قاف (ق) حروف د جمهورو علماؤ په نظر غير د احنافو څخه. که عربي وي او يا عجمي امامت ئې صحيح دی ځکه چي دوي دا حرفونه اداء کولای شي خو بيا هم مکروهوالی لري.([1])

9. داعرابي امامت مکره دی: هغه شخص چي په صحراګانو کي کي ژوند کوي ولو که په سفر او يا اقامت کښې وي هم امامت ئې مکره دی لېکن بيا هم د

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ١٩٠مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل هم مثله لپاره صحيح کېږي. چې په دې هکله امام اعظم ابو حنيفه (رح) د ترکمنو – کرديانو ،عامي – ټول د اعرابو په جمع کې راوستلي دي نو څرنګه چې د اعرابيانو امامت مکروه دی نو همدارنګه دياد شويو خلکو امامت هم مکروه دی ځکه علت د مکروهوالي د امات ئې دادی چې په دوي کي جهل زيات وي نو جاهل شخص که اعرابي وي او يا حضري امامت يې مکروه دی خو پداسي حال کي چي عالم شخص موجود وي امام احمد بن حنبل (رح) وايي چې د اعرابي شخص امامت باك نلري او امامت يې صحيح کېږي خو ليکن داضرور ده چې په ديني علومو کي به مهارت لري يعني ديني تعليم به يې کړی وي.

10. د امام درېدل په لوړ ځاي کې له مقتديانو څخه لمونځ مکروه کوي د يوه گز په اندازه او يا زيات له يوه گز څخه چې وي کېدای شي چې پدې هکله به ان شاء الله په راتلونکي فصل کي په مفصل ډول سره معلومات تر لاسه کړو.

11. د ولد الزنا (حرامي) امات مکروه دی:

ا- جمهور علماء غير د حنابله ؤ څخه د ولد الزنا يا حرامي امامت کول د نورو خلکو لپاره مکروه گڼي، دا پداسي صورت کي چي نور خلك موجود وي او حرامي امامت کوي ځکه چي د امامت د مکروهوالي علت ئې دای چي د ولد الزنا يا حرامي خو پلار نشته چي ديني علم ورزده کړي اوددين ښودنه ورته و کړي نو په هدې خاطر نوموړی جاهل پاتي کېږي او داچي د خلکو نفرت هم ترې کېږي، بناءً د ولدالزنا امامت مکروه دی.

ب- احناف علماء پدې هکله خپل نظر داسي څرگندوي: پداسي حال کي چي د ولدالزنا يا حرامي امامت کول مکروه دي خو که چېري متقي او پرهېزگاره عالم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورڅخه جوړ شوی وي نو امامت کول يې صحيح او جواز لري، ځکه چي د امامت مکروه والی د ځينو نيمګړتياو له کبله دي نه د ولدالزناء د ذات په خاطر.

ج- امام مالک (رح) وايي: که چېري د دائمي يا همېشه لپاره امام وي نو امامت کول ئې مکروه دي او که په ځينو ځايونو کي امات وکړي نو بياصحيح او جائز دی بدون له مکروهوالي څخه.

د- امام شافعي (رح) وايې: چي د ولد زنا امامت د خپل هم مثله لپاره صحيح کېږي،او د نورو خلکو لپاره مکروه دی.([1])

<u>څرنګه چي مو په لومړنيو شمارو کي هغه مکروهات ياد کړل چي د ټولو علماؤ مذاهب پکښې ذکر شوي وو. اوس دلته د امامت يو شمېرنور مکروهات دي چي په ځانګړي توګه د مذهبونو نظرونه پکښې راغلي دي او د يوه خاص مذهب څخه نمايندګي کوي مثلاً:</u>

1. د امام اعظم ابو حنيفه (رح) مذهب:

پدې ځاي کي هغه شيان ذکر شوي چي د لومړنيو شمارو سره يو څه توپير لري هغه داچي د امام صاحب په نظر د (امرد) واړه هلکان يعني لغړزني امامت کول مکروه تنزيهي ګڼي –که څه هم په ټول قوم کي عالم وي بيا يي هم امامت مکروه دی – پداسي صورت کي چي ددې هلك په امامت کولو سره وېره منځته راځي. مثلاً لکه د شهوت په نظر ورته کتل – که د فتنې وېره نوي نو بيا ئې امامت صحيح او

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۱مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کراهیت نلري چي صحیح قول همدغه دی. همدارنګه د (سفیه) یعني هغه شخص امامت مکروه دی چي تصرفات یې د عقل په مقتضٰی او په شریعت نوي برابر امامت کول یې مکروه دي. همداراز د فلج سوی شخص هم امامت مکروه دی – همدارنګه د برګ (پیس) مرض، مجذوم، مجهوب او هغه چا چي بولي په پیچکاري تري خارجوي همدارنګه د کوږ یعني هغه کوږ چي په ځینو پښو سره دربدلای سي چي لاس یې غوڅ وي –د شرابو څښونکی، سود خوړونکی، او نمیم یعني هغه شخص چي د خلکو ترمنځ د فساد د تیت او افشاء کولو لپاره خبري وړي، ریا کار (یعني هغه ریا کار چي قصد یې داوي چي خلګ یې ووینې، متصنع یعني هغه ځوك چي یو نوع تکلف تېروي د عبادت د تحسین لپاره، هغه امام دی چي په اجوره نیول شوی وي پداسي حال کي چي مقیده اجوره ورته معلومه شوې وي او که اجوره نه وي ورته معینه شوې نو بیا هم نه مکروه کېږي ځکه چي دا په صدقه سره ورقیاس کېږي، همدارنګه د ښځینه وو امامت کول هم مکروه ګڼل کېږي. لکه څرنګه چي مو لومړی پدې هکله مفصل معلومات بیان کړل. نو ددغه یاد سویو ټولو خلکو امامت کول مکروه ګڼل کېږي، البته د یاد شویو اشخاصو امامت تنها د احنافو په مذهب کي مکروه دی.([1])

2. دامام مالك (رح) مذهب:

د نوموړي امام په نظر د هغه اشخاصو امامت مکروه دی چي شرعي او یا دایمي مریضان وي مثلاً په مسلسل توګه د بولو یا باد جاري والی ولري او داسي نور لکه دانه لرونکی شخص چي زیات دوام ولري لکه سالدانه چي ورته وایي د جوړ

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۵ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سړي لپاره يې امامت مکروه دی . همدارنګه د ناسنت شوي او مجهول النسب امامت مکروه دی ځکه دا معلومه نده چي ايا دغه سړی عادل دی او که فاسق دی نو بناء په همدې اساس امامت کول ددې ډول اشخاصو مکروه ګڼل کيږي.

3. د امام شافعي (رح) مذهب:

همدارنګه يو شمېر اشخاص چي د نوموړي امام په نظر ددوي امامت مکروه ګڼل کيږي مثلاً:

ا- د هغه امام امامت کول مکروه دي چي په زور سره امام شوی وی بلکي ددې امامت مستحق نوي.

ب- هغه شخص چي د نجاست څخه ځان نشي ساتلای.

ج- هغه شخص چي په خسيس کسب سره مصروف وي، لکه ښکر لګول.

د- دهغه شخص امامت کول مکروه دي چي پلار يې مجهول وي.

ه- د الزناامامت مکروه دي، ليکن بيا هم د نوموړي امامت د خپل هم مثله لپاره صحيح دی بلکی د نورو خلکو لپاره نـدی صـحيح، همدارنګـه د ناسـنت شوي امات مکروه دی که څه هم بالغ وي او د وړوکي هلک امامت مکـروه دی که څه هم د ټول قوم عالم وي.

و- هغه څوک چي تکرار د حرفونو کوي او يا کثير اللحن وي امامـت ئـې مکروه ګڼل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ز- د مخالف مذهب امامت کول مکروه دي.

ح- له مقتدیانو څخه د امام په لوړ ځاي درېدل مکروه دي بغیر د ضرورت څخه – همدارنګه ئې عکس ددې مسئلې مکروه دی بغیر د ضرورت څخه مثلاً لکه تنګوالی د مسجد – نو بالاخره د یاد شویو اشخاصو امامت کول د نوموړي امام د مذهب په فروعو کي مکروه ګڼل کېږي.([1])

4. د امام احمد بن حنبل (رحمة الله علیه) مذهب:

د امام احمد بن حنبل (رح) په مذهب کي څرنګه چي مو مخکي ورته اشاره وکړه د یوشمېر خلکو امامت کول په ځانګړي ډول په دغه مذهب کي مکروه ګڼل سوي:

آ- د ړانده یعني بې سترګو شخص امامت کول مکروه دی.

ب- شب کور (اعمٰی) هغه شخص ته ویل کېږي چي د شپې په وخت کي ئې سترګي څه نه ویني دنوموړي شخص امامت کول مکروه دي.

ج- د کوڼ او ګونګ شخص امامت کول مکروه دي (اصم) هغه شخص په ویل کېږي چي نه څه ویلی شي او نه اورېدلی شي ددې شخص امامت مکروه دي.

د- د هغه شخص امامت مکروه دی چي دواړه لاسونه یې قطع وي او یا یې یو لاس قطع وي.

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۵ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ه- د مقطوع الرجلين امامت کول د جوړو خلکو لپاره مکروه دی - مګر که چېري بيا هم صحيح شي نو د خپل هم مثله لپاره صحيح کېږي ځکه دا شخص د قيام يعني دريدلو څخه مايوسه شوی وي نو امامت يې نه صحيح کېږي، ځکه دا شخص داسي دی لکه دايمي مريض، بيا هم په صحيح روايت کي ئې امامت کول صحيح کېږي خو مکروه والی لري، ليکن په هغه صورت کي چي امکان ددريدلو ولري ځکه يو شرط د شرطونو د امامت څخه قيام دی امکان لري چي په هغه باقي پښه سره دا شخص قيام وکولی شي او يا احتمال لري چي مصنوعي پښه ئې جوړه کړې وي.

و-   د هغه شخص امامت مکروه دی چي پوزه ئې پرې (قطع) شوې وي.

ز-   د هغه شخص امامت مکروه دی چي خنده روي او يا مثلاً صورت يې د خندا په ډول جوړ کړی وي.

ح- د هغه شخص امامت مکروه دی چي د خلکو اختلاف وي پکښې چي ايا ددې شخص امامت صحيح کېږي او کنه – نو بناء په همدې اساس امامت کول ئې مکروه دي.

ط- د هغه شخص امامت مکروه دی چي د قرائت لوستلو په وخت کي حرفونه تکراروي.

ي- د هغه شخص امامت مکروه دی چي ځيني حروف صحيح په وضاحت سره نشي اداء کولی – مثلاً ضاد (ض) او قاف (ق).

ک- د هغه شخص امامت مکروه دی چي له مقتديانو څخه په لوړ ځاي ولاړ وي د ګز په اندازه او يا زيات د يوه ګزه څخه خو بر عکس ددې مسئلې کراهيت

(c) ketabton.com: The Digital Library

نلري، مثلاً که څه اندازه مقتديان د امام څخه لوړ ولاړ وي نـو مکـروه نـه ګڼـل کېږي.([1])

ل- د هغه شخص امامت کول مکروه دي چې د ښځينه وو امامت کوي هغه ښځينه چې بې ګانه اويا بل شخص نه وي ورسره ځکـه پـدې هکلـه يـو حـديث شـريف نقـل دی چـي رسـول الله صـلی الله عليـه وسـلم فرمـائي: [نهي ان يخلو الرجل بالاجنبيه].([2])

__ژباړه:__ رسول الله صلی الله عليه وسلم منع کړي ددې څخه چې يو شـخص د بې ګانـه ښـځو سـره پـه يـوه کوټـه يـا اطـاق کښـې پاتـه شي. ځکـه پـدې کښـې د امـام لپـاره وسـواس پيـدا کېـږي، چي پـورتنی حديث ئې د مکروهوالي دليـل ګرځي. اما کـه چېرې د محرماتو يعني هغه ښځو امامت وکړي چې هغه يې محرمې وي لکه مور يا خور او داسي نور او يـا خـو بېګانـه ښـځي وي لـيکن د هغـه سره يـو نارينـه وي بيـا کراهيت نلري، ځکه زيـاتي ښـځي د رسـول الله صلی الله عليـه وسلم پـه وخـت کې جماعت ته حاضري سوي او ده مبارك ئې امامت کړي خو نارينه به ور سره وو.

م- د هغه شخص امامت کول مکروه دي چې دده په نسبت نور خلـك ډېـر بهتر ه او عالمان وي ځکه دليل يې ددې حديث مضمون دی چې:

رسول الله صلی الله عليـه وسـلم فرمـايي: پـه هغـه وخت کې چې امامت کـوي يـو شخص د قوم پداسي حال کي چې پدې قوم کـې لـه دې امام څخه بهتـر او احق پـه امامت سره وي نو هميشه به دوي په ټيټ والي کي وي يعني اشاره دې تـه ده کوم

---

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۶ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.
[2] امام صفاني – بسلالاسلام – دوهم ټوك – ۱۸۳ مخ – دارالسنة –ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فضيلت چي په هغه اشخاصو علماؤ پسي اقتداء کول دي د هغه په نسبت د ذکر شوي شخص فضيلت کم لري.

خو بالمقابل يو شمېر نور خلك دي چي امامت يې صحيح دی د نوموړي امام په مذهب سره مثلاً لکه:

- **ولد زنا حرامي يعني چي مور او پلار يې نوي معلوم.**
- **لقيط: هغه شخص چي پيدا سوي وي خو کوم نسب ئې نوي معلوم.**
- **هغه شخص دی چي د لعان په سبب سره شړل شوي وي او د وطن ځخه تللی وي.**
- **هغه شخص دی چي خصي شوی وي.**
- **هغه شخص چي مسکر وي.**
- **هغه شخص دی چي اعرابي، باديه نشين وي. خو ددې خلکو امامت کول هغه وخت صحيح دی چي په ديني امورو کښې معلومات ولري نو دوي مستحق د امامت گرځي او اقتداء ورپسي صحيح ده- ځکه چي د رسول الله صلی الله عليه وسلم حديث په عامه معنٰی راغلی:([1])**

[يؤم القوم اقراءهم] . ([2]) ژباړه: امامت دي کوي د قوم هغه څوك چي د قرآنکريم لوستونکی وي ځکه داسي نقل راغلی چي د خپل عصر خلکو به په خلف بن زياد پسي اقتداء کوله نوموړی د هغه چا ځخه وو چي په نسبت د قبيلې يا قوم دده کښې د علماؤ اختلاف وو، د نوموړي په هکله حضرت عائشه صديقه (رضی الله

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۷ مخ – حقانيه پيښور – ب – ت.
[2] الحسين ابن مسعود – مشکوۃ المصابيح – لومړی ټوك – ۱۰۷مخ- اکرمثه پيښور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تعالی عنها) فرمائي: [ليس عليه من وزرا بو يه شی] ژباړه: نشته په ده سره له ګناهونو د مور او پلار څخه يو شی يعني د هغه ګناهونو مسئول نه ګڼل کېږي.

همدارنګه قرآني آيت هم وړاندي کوو: [ولا تذرو وازرة وزرأ ُ خرىٰ..] ([1]).
يعني نه نيول کېږي يو شخص د بل شخص په ګناه سره او بل داچي هر يو د ياد شويو اشخاصو څخه نارينه دی او د اسلام په دين سره خوښ دی کولی شي چي امامت وکړي لکه څرنګه چي نور خلك د امامت کولو مستحق دي – همدارنګه نوموړی هم مستحق د امامت کولو دی.

څرنګه مو چي مخکي هم دې خبري ته اشاره وکړه چي يو تعداد مسائل تر ياد شويو مذهبونو پوري خاص دي – ځکه چي په عمومياتو کي مو د امامت صحت او کراهيت د هر ډول اشخاصو په هکله مفصل بيان وکړ. دا يوشمېر هغه اشخاص وو چي تر مذهبونو پوري خاص او کراهيت د امامت يې د همدې مذهب تر نظريې پوري خاص دي – که څه هم په عمومياتو کښې مو هم اختلاف د مذهبونو ذکر کړ خو بيا هم ددوي نظرونه مو په جدا توګه په دې ځای کښې وليکل. څرنګه مو چي پدې مطلب کښې هغه مسائل ذکر کړل چي هغه د امامت د صحت او يا کراهيت پوري اړوند وو، نو ان شاءالله په راتلونکي فصل کي به هغه مسائل يادکړو چي خاص تر امام پوري تړلي وي، مثلاً لکه د امام دريدل په د مقتديانو نسبت سره چي آيا امام او مقتديان بايد چېري ودرېږي او ځيي نور مسائل لکه غوره او بهتره

[1] د بني اسلائيل سوره – آيت ۱۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په امامت سره څوك دى او نورو مسائلو ته به اشاره وكړو چې د امامت تر بحث پورې تړلي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريم فصل

د امامت خاص حکمونه

غوره او بهتره په امامت کولو سره

غوره او بهتره په امامت کولو سره په شريعت کښې هغه څوك دی چي د لمانځه په احکامو په صحيح طريقه پوه او عالم وي ليکن دا مفهوم د عمومي فقهاؤ علماؤ دی چي پدې مفهوم سره ئې تشريح کړي. که څه هم فقهاء د خپلو مذهبونو په داخل کښې ځانګړي نظريې لري، د ټولو علماؤ نظريې به په مفصله توګه بيان کړو:

1. د امام اعظم ابو حنيفه (رحمة الله عليه) مذهب:

د امام ابو حنيفه رحمةالله عليه مذهب پدې هکله وائي غوره او بهتره په امامت کولو سره:

ا- هغه شخص دی چي د لمانځه په احکامو عالم وي فقط د صحت او فساد له نظره خو پدې شرط چي د فسق او فحشاء څخه ځان وساتي او په هغه اندازه قرآن کريم ئې حفظ کړی وي چي د لمانځه صحت پرې راځي.

ب- بيا وروسته هغه شخص دی چي تلاوت د قرآن کريم په ښه طريقه او تجويد سره وکولای شي څکه د رسول الله صلیالله عليه وسلم حديث دی چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرمـائي: [يـؤم القـوم اقراؤهم لكتـاب الله فـان كـانو فـى القراءة سـواء فـاعلمهم بالسنته] ([1]).

ژبـاړه: رسـول الله صـلی الله علیـه وسـلم فرمـائي: چي امامـت دي کـوي د قـوم لوستونکی د قرآن کریم که چېري د قـرآن پـه لوسـتلو کښـې سـره برابـر وو بيـا هغـه شخص دامامت وړ دی چي په سنتو ښه عالم او پوه وي.

ج- بيا وروسته هغه شخص مستحق او غوره دی په امامت کولو چي متقـي او پرهېزګاره وي بلکي د مشبهاتو څخه ئـې هـم ځـان سـاتلی وي ځکـه تقـوٰی او پرهېزګاري د ځان ساتل له محرماتو او مشبهاتو څخه او رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي:

[ان سركم ان تقبل صلوٰتكم فليؤمكم علماءكم فانهم و فدكم فيمـابينكم و بين ربكم] ([2]).

ژباړه: تاسي خوشحالي کوئ داچي قبول دي شي لمونځونه ستاسي نو امامت دي کوي ستاسي علماء له تاسو څخه ځکه دوي يو تېولئ دي ستاسي او د خدای (ج) تر منځ نو بناء په همدې اساس امامت کول ئې هم غوره او بهتره ګڼل کېږي.

د- بيا وروسته هغه شخص مستحق د امامت دی چي (مسن) يعني د زيات عمر خاوند وي، ځکه د کلان ساله يا د زياد عمر خاوند په امامت کښې زيـات خشـوع او عاجزي کوي د کلان ساله امام په امامـت کـولـو کښـې د جماعـت زيـاتوالي راځي په همدې اړه د حضرت پيغمبر صلی الله عليه وسلم حديث دې چي ابـن

[1] الحسين ابن مسعود – مشكوة المصابيح – لومړی ټوك – ۱۰۷مخ- اکرمثه پېښور.
[2] محمد ابن علي شوکاني – نيل الاوطار دريم ټوك – ۲۰۱ مخ – دارالجيل بيروت دچاپ کال ۱۹۷۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابي ملكيه رضي الله تعالى عنه تـه فرمـائي: [واليؤمكمـا اكبر كمـا] (1) ژبـاړه: او امامت دي كوي هغه شخص چي د عمر د وجهي څخه يې زيات وخت تېر شو يوي.

ه- بيا هغه شخص مستحق د امامت دی چي د نېكو اخلاقو خاوند وي يعنـي د خلكو سره ئې نېكه رويه او معامله كړې وي.

و- بيا وروسته هغه شخص مستحق د امامت دی چي د تهجد لمونځ كوي.

ز- بيا وروسته هغه شخص مستحق د امامت دی چـي نېـك، عـالم او شـريف نسبه وي.

ح- بيا وروسته هغه شخص مستحق د امامت دی چي كالي او جامه ئـې پاكـه وي. يعني د نظافت په مراعاتولو كښې زيات احتياط كوي.

نو بالفرض كه چېري داسي صورت منځ ته راشي چي په ذكر شوو ټولو شيانو كښې سره برابر وي پچه [قرعه كشي] دي پخپل منځ كښې واچوي او پخپله هغه شخص دي امامت وكړي چي قوم ته زيات غوره او بهتره وي – او كه چېري د قوم تر منځ اختلافات پكښې راشي نو بيا اعتبار د اكثره خلكو رائيو تـه وركول كېږي او بالفرض كه چېري په دغه خلكو كښې پاچا وي نو بيا پاچا مستحق دی، وروسته امير مستحق دی، او بيـا وروسته قاضي مستحق دی ، او بيا وروسته صاحب المنزل (هغه څوك چي د همدې مسجد په مربوطه ساحه كې يې كور وي او خپل وطن ئې وي كه څه هم دا كور يې په اجاره نيولی هم وي ځكه د رسول الله صلی الله

---

[1] امام مسلم – صحيح المسلم- لومړی ټوك – ۲۳۶مخ – قديمي كتابخانه د چاپ كال ۱۳۴۹- دهلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

علیه وسلم حدیث دی چي فرمائي: [من رازقوماً فلایؤمهم والیؤمهم رجل منهم] ([1]).

ژباړه: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائي: چي څوك د یو بل چا زیارت کوي او د هغوي ځاي ته ورغلی وي نو امامت دي نه کوي بلکي امامت دي هغه څوك وکړي چي پخپله ددې قوم څخه وي نو بناء په همدې اساس ددې حدیث په مقتضٰی سره پاچا لومړی دی او بیا قاضي دی نو که چېري داذکر شوي اشخاص نه وه نو بیا صاحب البیت او یا امام د مسجد یعني امام الحي ورته ویل کېږي چي دهمدغه نوع اشخاصو امامت کول تر ټولو بهتره ښودل شوېده.

په الدرالمختار کي امام الفقهاء علاؤالدین حصکفي حنفي لیکلي دي لکه څرنګه چي په فقه اسلامي و ادلته کنبې ذکر شویدي په هغه ماده واره شکل ئې لیکلي دي خو لیکن بیا هم نوموړی امام لیکي او زیاتوي یعني وروسته له هغه شمارې څخه لیکي:

1) **بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي سر ئې لوي او اندامونه یې کوچني وي.**
2) **بیا وروسته مقیم په مسافر سره مستحق دی.**
3) **بیا وروسته حر (اصیل) په ازاد شوي غلام سره مستحق دی.**
4) **بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت دی چي متئمم د بې اودسی څخه وي په هغه متئمم یعني چي تیمم وهونکي د جنابت څخه وي –**

[1] الحسین ابن مسعود – مشکوٰة المصابیح – لومړی توك – ۱۰۷مخ- اکرمثه پیښور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه ددې کتاب په فوائدو برخه کښې ليکلي چې د مزاحمت په وخت کښې دي محراب په څوک نه وړاندي کېږي تر څو قوم غوره شوي شخص نه وي تعين کړی.

5) **هغه شخص مستحق د امامت دی چي درسونه ئې تر ټولو لومړی شروع کړي وي.**

6) **هغه شخص غوره په امامت کولو سره دی چي دار الآفتاء ئې لوستلی وي.**

7) **هغه شخص غوره دی چي دعوې ته ئې مراجعه کړېوي د قاضي حضور ته. باالفرض که چېري سره برابر وه نوبيا دي پچه يعني (قرعه کشي) وکړي تر څو دغه مشکل پرې حل شي – همدارنګه تارخانې فتوٰی ليکلي چي په طالب العلمانو کښې هغه شخص مستحق د امامت دی چي تر ټولو لومړی په سبق پسي وتلی وي نو که چېري اختلاف راشي او شاهدان وو خو صحيح ده او که چېري شاهدان هم نه وه بيا دي پچه (قرعه کشي) وکړي([1]).**

2. د امام مالک رحمة الله عليه مذهب:

د امام مالک رحمة الله په مذهب کښې:

ا- تر ټولو غوره او بهتره په امامت کولو سره پاچا او يا نائب د پاچا دی که څه هم داسي مسجد وي چي هغه مقرر او تعين شوی امام هم ولري.

[1] شيخ علاؤ الدين حصکفي – الدر المختار – لومړی ټوك ۸۲او ۸۳مخونه – دارالاشاعة العربيه – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې د همدې مسجد مقرر او تعین شوی امام وي چې په فقهي کتابونو کښې ورته د امام الحـي لقب ورکړل شوی.

ج- بیا وروسته مستحق د امامت کولو هغه شخص دی چې صاحب المنزل وي یعني د کور څښتن وي خو (مستاءجر) هغه څوک چې دا کور ئې په اجاره سره نیولی وي د کور د مالک څخه غوره او بهتره دی ځکه مستاءجر د منافعو د کور مالک دی او بالفرض[1] که چېري مالک د کور ښځه وي نو د ښځې لپاره ضرور ده چې داسي شخص نائب او قائم مقام ونیسي چې هغه صلاحیت د امامت کولو ولري ځکه چې د ښځینه امامت د نارینه ؤ لپاره نه صحیح کېږي نو ضرور ده چې داسي یو شخص خلیفه تعین کړي چې هغه مستحق د امامت کولو وي.

د- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې هغه فقیهه وي یعني د لمانځه په احکامو سره عالم وي.

ه- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې هغه د حدیثو په علم سره عالم وي د حفظ او روایت له رویه څخه.

و- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې هغه لوستونکی د قرآن کریم وي یعني د قرآن کریم په لوستلو او د تجوید په قواعدو عالم وي.

ز- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې هغه ډېر عبادت کونکی وي مثلاً لکه لمونځ او روژه او داسي نور .

---

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۴ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ح- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې اسلام ئې تر ټولو لومړی راوړی وي عام ددې څخه که په خپله دا امام وي او یا خو ئې پلارونه او یا نوره سلسله وي.

ط- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې لوړ نسبی وي مثلاً قریشي – همدارنګه معلوم النسبی په مجهول النسب سره مستحق دی.

ي- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې نیک اخلاق ولري. همدارنګه بیا هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې جامه او کالي ئې نوي او ښائسته وي خو حسن یا ښائسته والي د جامې په شریعت کښې هغه دی چې رنګ ئې سپین وي. بالفرض که چیرې په دغه ټولو شرطونو کې سره برابر وو نو بیا قرعه کشي کیږي.

ک- بیا هغه شخص دی چې ډېر تقوا لرونکی وي یعنې هغه متقي چې د مشبهاتو او منهیاتو څخه هم ځان ساتي ددې په خاطر چې په محرماتو کښې واقع نشي.

ل- همدارنګه هغه شخص چې حال ئې معلوم وي د ټولو طرفونو څخه مقدم کیږي په نسبت د مجهول الحال سره او پلار په زوي سره مقدم کیږي او تره (کاکا) د ورور په زامنو مقدم کیږي نو که ټول سره برابر وي نو بیا قرعه کشي کیږي او که چیرې قوم پدې ذکر شوي خلکو کې په یوه باندې نورو رضایت درلود یعني معلوم وو چې دا شخص دې امامت وکړي بیا قرعه کشي یعني پچې ایستلو ته ضرورت نسته، هغه خوښ کړي سوی شخص د ي امامت وکړي.[1]

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۴ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. د امام شافعي رحمة الله علیه مذهب:

ا- د امام شافعي (رح) مذهب پدې هکله لیکي چي غوره او بهتره د خلکو په امامت کولو سره والي[1] دی د خپل ولایت په ځاي کښې ځکه پدې هکله د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه نقل سوی او فرمائي: [لا یومن الرجل الرجل في سلطانه ولا یقعد في بیته علیٰ تکرمته الا باذنه][2].

ترجمه: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائي چي امامت دي نکوي یو شخص د بل شخص د ولایت په ځاي کښې او نه دي کښېني په هغه خاص ځاي او بستره کښې مگر ددوي په اجازه سره. لیکن امام شوکاني صاحب ددې حدیث په رابطه لیکي چي د ظاهر له پلوه مراد په (سلطان) پاچا سره هغه شخص دی چي سرپرستي د خلکو د امورو ورته سپارل شوي او یا صاحب البیت یعني د کول خاوند ترې اراده کېږي که څه هم نور خلك د فقهي – علم – قرانٰ کریم، تقویٰ له وجهي څخه هم بهتره وي لیکن والي (واکدار) د خپل ولایت په ځاي کښې غوره او بهتره دي په امامت کولو سره په نسبت د فقهي عالم یا قاري د قرآنکریم سره.

ب- بیا وروسته له والي څخه هغه شخص مستحق د امامت دی چي ددائم لپاره په قوم کښې د یوه مسجد د امام په توگه مقرر شوی وي.

ج- بیا وروسته هغه شخص مستحق په امامت کولو سره دی چي په خپل شخصي ملکیت کښې اوسېږي – همدارنگه مالك د منفعت غوره او بهتره

---

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۵ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.
[2] امام مسلم – صحیح المسلم - لومړی ټوك – ۲۳۶مخ – قدیمي کتابخانه – د چاپ کال ۱۳۴۹ – دهلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی له عالم فقهیه ځني لیکن چي ډیر غوره او بهتره او مستحق په امامت سره هغه شخص دي چي مالك د مال وي نه هغه شخص چي په سوال سره ئې غوښتونکی وي. له دغه اشخاصو څخه وروسته:

د- هغه شخص دی چي فقهیه وي یعني د لمانځه په احکامو سره عالم وي.

ه- بیا وروسته لوستونکی یعني قاري د قرآن مستحق په امامت کولو سره دی.

و- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي ډېر تقوٰی داره او پرهېزګاره وي.

ز- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي هجرت ئې تر ټولو لومړی کړی وي.

ح- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي اسلام ئې تر ټولو لومړی راوړی وي.

ط- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي بهتره او غوره نسب ئې وي.[1]

ي- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي ښه غوره او بهتره سوانح او سابقه ولري یعني په ټولنه کښې یې ښه وخت تیر کړی وي.

ك- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي کالي او جامه ئې پاک وي.

ل- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي بدن ئې پاك وي.

م- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي کار او عمل ئې ټول نیک وي.

---

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۴ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ن-   بيا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چې غوره او بهتره (صوت) يعني اواز لري.

س-   بيا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چې ښه صورت ئې وي يعني د فزيکي جوړښت په لحاظ ښائسته وي.

بالفرض که چيري په دې ياد شويو شيانو په ټولو کي سره برابر وو او بيا وروسته ئې اختلاف منځ ته راغی نو قرعه کشي دي وکړي يعني پچه دي واچوي –بناء په همدې اساس سره عادل شخصيت د فاسق څخه غوره او بهتره دی که څه هم دا فاسق عالم، فقيه، قاري د قرآن کريم هم وي – همدارنگه بالغ د وړوکي هلك څخه غوره او بهتره دی که څه هم وړوکی هلك عالم فقهيه او يا قاري د قرآن کريم وي – همدارنگه مقيم غوره او بهتره دی له مسافر څخه ، د حلالو اولاد د ولد زنا څخه غوره او بهتره دی اما ړوند يعني بې سترگو سړی د هغه بينا په شان دی ځکه دې ته مو لومړی هم اشاره وکړه چې ړوند بې سترگو سړی هغه شيانو ته چي مشغولوي يې نشي ليدلای ډېر خاشعين او عاجزه وي په لمانځه کي بناءً د سترگو خاوند ټولو شيانو ته پاك چټل شيانو ته گوري نو د لمانځه لپاره چندان التفات او نظر دومره زيات نوي او نه حضور ورته برابر وي – بناء په همدې اساس د ړانده يعني بې سترگو شخص امامت کول د نومړي امام په مذهب صحيح کېږي ځکه همدا ئې دليل دی لکه چي ياد مو کړ.([1])

---

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۵ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴. د امام احمد بن حنبل رحمة الله علیه مذهب

د نومووړي امام په مذهب او نظر ځیني خلک تر ځینو نورو غوره او بهتره ښودل شوي دي چي هغه فعلاً شماره وار ذکر کیږي:

أ- غوره او بهتره په امامت کولو سره هغه څوک دی چي د قرآن کـریم پـه لوستلو سره عالم وي ځکه چي حدیث د ابي سعید خدري رضي الله تعـالی عنـه روایت کوي چي حضرت پیغمبر (ص) فرمائي: [اذا کانوا ثلاثه فلیوءمهم احد هم واحقهم بالامامـة اقراءهم].([1]) ژباړه: ابي سعید خدري رضی الله تعالی عنـه حدیث نقل کړی، فرمائي: پـه هغـه وخت کي چي دري نفره وي نو یو نفر دي امام وګرځوي بهتره او غوره ددوي پـه امامت کولـو سره قاري یعني پـه تجوید سره لوستونکی د قرآن دی – همدارنګه رسول الله صلی الله علیه وسلم به بعضي وخت حضرت ابو بکر صدیق رضي الله تعالی عنه د امامت کولو لپاره وړاندي کاوه ځکه چي نوموړی حافظ د قرآن کریم وو. خو سره لدي چي نور فقهاء د صحابهٔ څخه به هم موجود وو او خاص مذهب د امام احمد بن حنبل رحمة الله پدي رابطه هم دادی چي باید قاري چي په تجوید سره قرآن کریم تلاوت کولی شي هغـه شخص امامت وکړي ځکه دعبدالله ابـن مسعـود رضي الله تعـالی عنـه څخه نقـل دی او فرمـائي: [یؤم القوم اقراءهم لکتاب الله]([2]).

---

[1] الحسین ابن مسعود – مشکوة المصابیح – لومړی توك – ۱۰۷مخ- اکرمیه پیښور – اکرمیه پېښور- د چاپ کال ۱۳۶۹.
[2] الحسین ابن مسعود – مشکوة المصابیح – لومړی توك – ۱۰۷مخ- اکرمیه پیښور – اکرمیه پېښور- د چاپ کال ۱۳۶۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: امامت دي کوي د قوم هغه څوك چي ډېر ښه لوستونکی د قرآن کریم وي. خو دا دلیل د نورو علماؤ د مذاهبو سره خلاف دی ځکه چي د هغوي په نظر هغه شخص د امامت کولو ډېر مستحق دی چي فقهیه عالم وي او د لمانځه په احکامو پوه وي لکه څرنگه مو مخکښې یاد کړل د هغه ځواب دادی چي د صحابهٔ رضی الله عنهم قاري، لوستونکی د قرآن کریم به ضرور وه چي فقهیه عالم د لمانځه په احکامو سره به هم پوهېده، خو د لمانځه په احکامو پوهېدل په امامت کولو کښې ډېر ضرور دي په نسبت د قرائت یا ښه لوستلو د قرآن کریم سره.[1]

ب- بیا وروسته هغه شخص په امامت کولو مستحق دی چي قرآن کریم په تجوید سره لولي او هم فقهیه عالم او د لمانځه په احکامو پوه وي.

ج- بیا وروسته هغه شخص په امامت کولو مستحق دی چي تنهائې قرآن کریم په تجوید سره زده وي، که څه هم فقهي عالم نوي، لیکن چي دومره اندازه معلومات ولري چي هغه د لمانځه پوري متعلق احکامو باندي عالم وي.

د- بیا وروسته هغه شخص په امامت کولو مستحق دی چي هغه ډېر فقهیه او د لمانځه په احکامو عالم وي.

ه- بیا وروسته هغه شخص په امامت کولو مستحق دی چي د قرآن کریم لوستونکی وي خو د لمانځه په احکامو عالم نوي.

و- بالفرض که چېري په دې ټولو شیانو کښې سره برابر وو نو بیا هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي د لمانځه په احکامو سره تر یوې اندازې پوري عالم وي.

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۶ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ز- او که چېري په فقهي مسائلو کښې هغه احکام چې تر لمانځه پوري متعلق وي او یا په لوستلو د قرآن کریم کښې سره برابر وو نو بیا هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې د زیات عمر خاوند وي ځکه چې مالك ابن الحویرث پدې هکله یو حدیث نقل کړی او فرمائي [والیؤمکم اکبرکم](1). یعني امامت دي کوي ستاسي هغه شخص چې د زیات عمر خاوند وي چې مشروي په تاسي کښې.

ح- بیا وروسته هغه شخص مستحق په امامت کولو سره دی چې نیک او شریف نسبه وي.

ط- بیا وروسته هغه شخص مستحق په امامت کولو سره دی چې تر ټولو لومړی ئې هجرت کړی وییعني تر ټولو لومړی د اسلام دار ته داخل سوی وي.

ي- او بیا هغه شخص مستحق دی چې تر ټولو لومړی ئې اسلام راوړی وي ځکه د ابن مسعود رضی الله تعالٰی عنه حدیث دی چې فرمائي: [فان کانوا في الهجرته سواء فاقد مهم مسلماً](2) . که چېري په هجرت کښې هم سره برابر وو بیا هغه شخص مستحق دی چې اسلام ئې تر ټولو لمړی راوړی وي. همدارنګه دا عملیه په پلارونو و نیکونو کښې هم جاري کېداي شي نه دا چې خاص اسلام راوړل دده مطرح دي.(3)

ک-بیا وروسته هغه شخص په امامت کولو مستحق دی چې تر ټولو متقي او پرهېزګاره وي ځکه پدې هکله خدای (ج) فرمائي: [ان اکرمکم عند الله

---

1 الحسین ابن مسعود – مشکوۀ المصابیح – لومړی ټوك – ۱۰۷مخ- اکرمیه پېښور – اکرمیه پېښور- د چاپ کال ۱۳۶۹.

2 الحسین ابن مسعود – مشکوۀ المصابیح – لومړی ټوك – ۱۰۷مخ- اکرمیه پېښور – اکرمیه پېښور- د چاپ کال ۱۳۶۹.

3 وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۶ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتقاكم](1). ژباړه: په تحقیق سره غوره او بهتره خلك د خدای (ج) په نزد هغه څوك دي چي هغه متقیان او وېرېدونكي دي د خدای (ج) څخه. كه چېري پدې ټولو شیانو كښې سره برابر وو بیا دي قرعه كشي وكړي (پچه دي واچوي) اما مسئله د (سلطان) یعني پاچا چي هغه تر ټولو غوره او بهتره وي په امامت كولو سره ځكه چي پدې هكله په خپل اطلاق سره عمل كېږي لكه څرنگه چي مقرر او معین امام مستحق دی چي د فقهي په كتابونو كښې امام الحی ورته ویل كېږي او یا صاحب البیت یعني د كور خاوند مستحق دی. نو همداشان پاچا هم مستحق، تر ټولو غوره او بهتره گڼل كېږي.

[1] د الهجرت سورة – ۱۳ اية.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقتديان او امام

ضرور ده چي يو څه معلومات ددې د وهمې فقرې په هكله وليكم چي آيا امام د قوم چېرې بايد ودرېږي او قوم چېرې بايد ودرېږي؟ ځكه ضرور ده چي تر څو د مقتديانو او امام تر منځ فرق وشي او د امام ځاي معلوم شي همدارنګه د قوم درېدلو ځاي بايد معلوم وي تر څو لمونځ د قوم او امام په هغه شرطونو سره برابر شي لكه كوم چي فقهي كتابونو ذكر كړيدي.

دا خو ضروري خبره ده چي امام به د ټول قوم څخه لومړى درېږي مثلاً محراب دى نو امام به د محراب په مخ كښې درېږي دا په هغه صورت كښې چي خلك زيات وي او كه چېري خلك لږ وي يعني يو نفر وي نو بيا ضرور ده چي امام به لږ غوندي مخته درېږي او مقتدي به د امام څخه ښې طرف ته د امام د پښو په پاي كښې درېږي ځكه پدې هكله حضرت جابر رضى الله تعالى عنه يو حديث نقل كړيدى چي فرمائي:

[قام رسول الله صلى الله عليه وسلم يصلى فجئت فقمت على سياره فأخذ بيدي وأدارني حتّى اقامني عن يمينه ثم جاء جابر بن صخر فقام عن يسار رسول الله صلى الله عليه وسلم فاءخذ باءيدينا جميعاً فدفعنا حتّى اقامنا خلفه - رواه مسلم و ابو داؤد][1]. ژباړه: حضرت جابر رضي الله تعالى عنه د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه روايت كوي فرمائي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم ولاړ

[1] الحسين ابن مسعود – مشكوة المصابيح – لومړى ټوك – ۱۰۶مخ- اكرميه پيښور – اكرميه پيښور- د چاپ كال ۱۳۶۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سو ددې لپاره چې لمونځ وکړي نو زه راغلم او دده په چپ طرف سره ودرېدم رسول الله صلی الله علیه وسلم زه د لاس څخه ونیولم او تاو ئې کړم تر څو زه ښي طرفته ودرېږم نو بیا وروسته جابر چې د صخر زوي دی ه راغلی – هغه د رسول الله صلی الله علیه وسلم چپ طرف ته ودرېدی بیا رسول الله صلی الله علیه وسلم زما اود هغه دواړو لاسونه ونیول دواړه ئې د شا طرفته وگرځولو وروسته پسې ودرېدلو او لمونځ مو پسې تمام کړ.

چې ددې حدیث د مفهوم څخه د امام ددرېدلو ځای همدارنگه د مقتدي ددریدلو ځای او بلکي د صف جوړول هم ترې استنباط کېږي. همدارنگه مستحب خبره داده چې امام د مقتدیانو په مقابل کښې په منځ د صف کښې ودرېږي بلکه نژدې به ورته هغه اشخاص درېږي چې هغوي مشران او یا علماء وي – او یا خو د زیات عمر خاوندان وي ځکه حکمت په وړاندي والي کي دغه نوع اشخاصو دادی چې کوم وخت امام خطاء او یا سهوه کېږي د سهوي او خطاء په صورت کښې به امام ته فتح ورکوي، او یا مثلاً خلیفه گرځو لو ته ضرورت پیدا شي امام کېدای سي ددغه نوع اشخاصو څخه یو څوك ورته خلیفه وگرځوي ځکه لکه څرنگه چې امام باید په وسط د مقابل د مقتدیانو د صف کښې درېږي.

پدې هکله د حضرت ابي هریره رضي الله تعالی عنه څخه یو حدیث روایت شویدی چې فرمائي: [عن النبي صلی الله علیه وسلم قال وسطوا الامام وسدوا الخلل] رواه ابو داؤد. ژباړه: حضرت ابي هریره رضی الله تعالی عنه د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه روایت کوي وائي چې رسول االه صلی الله علیه وسلم فرمائي: امام باید د ستاسي د صف په منځ کښې ودرېږي او تاسي خالي ځایونه د صف

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډکوی. ددې حدیث مفهوم دادی چې امام باید د مقتدیانو په مقابل کې د صف په منځ ساحه کښې ودرېږي ځکه دلیل ئې دا ذکر سوی حدیث دی.

همدارنګه مو دا هم ثابته کړه چې امام باید په مقابل د مقتدیانو د صف په منځ ساحه کښې ودرېږي. نو د امام په نسبت د مقتدیانو ددې درېدلو سره ددې لفظ څخه یو څو نوري ضروري مسئلې هم استنباط کېږي – مثلاً لکه د مقتدیانو څخه د امام یو څه اندازه لوړ درېدل او یا مثلاً د امام درېدل په نسبت د مقتدیانو په داسې حال کې چې د امام او مقتدیانو تر منځ یو (حائل) یعنې پرده موجوده وي.

1. **دامام لوړوالی د قوم په نسبت او یا د قوم لوړوالی د امام په نسبت:** پدې هکله شیخ سید سابق رحمة الله علیه په خپل کتاب فقه السنة کښې لیکې چې د امام درېدل په لوړ ځای په نسبت د مقتدیانو سره مکروه دی د کراهیت دلیل ئې د عبدالله ابن مسعود رضی الله تعالٰی عنه حدیث دی چې فرمائي: [نهي رسول الله صلى الله عليه وسلم ان يقوم الامام فوق شيء والناس خليفه]([1]). ژباړه: حضرت عبدالله ابن مسعود رضی الله تعالٰی عنه فرمائي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم نهي کړې ددې څخه چې امام دې د یوه شي په سر لوړ ودرېږي او قوم دې وروسته ورپسې ولاړ وي.
فرضاً که چېرې دامام په لوړ ځای درېدل د یوه غرض لپاره وي مثلاً لکه د لمانځه تعلیم ورکول قوم ته نو بیا کراهیت له منځه ځي ځکه حضرت سهل بن ساعدي رضي الله تعالٰی عنه د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه روایت کوي وائي چې ما رسول الله صلی الله علیه وسلم ولیدی چې په منبر ناست وو په هغه ورځ چې منبر جوړ شوی وو بیا وروسته رسول الله صلی الله علیه وسلم تکبیر ووایه بیا ئې رکوع

[1] محمد ابن علي شوكاني – نيل الاوطار دريم ټوك – ۳۳۷ مخ – دارالجيل بيروت دچاپ كال ۱۹۷۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړه او بیا وروسته شاته راغی او سجده ئې په اصل منبر وکړه بیا راوګرځېدی کوم وخت کښې چي د لمانځه څخه خلاص شو خلکو ته مخامخ شو ورته وئې ویل [ایهالناس انما ضعت هذاالتاتموا بي و لتعلموا صلوتي](1)

ژباړه: ای خلکو دا ډول کړنه چي ما ستاسي په مخ کښې وکړه چي تاسي خپل لمونځونه پوره کړی او د خپل لمانځه تعلیم وکړی –یاد شوی حدیث ددې لپاره دلیل دی چي که چېري د کوم غرض په خاطر امام د قوم په نسبت لوړ وي بیا لمونځ نه مکروه کېږي.

اما د مقتدیانو لوړوالی په نسبت د امام سره جائز دی او کراهیت نلري خو لیکن امام شوکاني (رح) لیکي چي که چېري د امام لوړوالی د مقتدي په نسبت ډېر زیات وي مثلاً لکه ۳۰۰ متر لوړوالی پداسي حال کي چي مقتدي د امام په حال نه خبرېږي دا اقتداء د ټولو علماؤ په اتفاق نه صحیح کېږي بلکي د مسجد یا غیر د مسجد کوم توپیر ندی ښودل خو که د یاد شوي اندازې څخه کم وي بیا جواز لري او لمونځ ئې صحیح کېږي. تر څو چي په ممانعت سره کوم دلیل نوي پیدا سوی. همدارنګه پدې اړوند دوکتور وهبه زحیلي په خپل کتاب فقه اسلامي وادلته کښې لیکي چي د مقتدیانو په نسبت د امام لوړوالی په څلورو مذهبونو کښې جواز لري خو لږ مکروهوالی پکښې شته که چېري لږ غوندي تفاوت یا ارتفاع ولري نود امام مالك او احمد بن حنبل صاحب له نظره مکروه والی لري. د امام شافعي رحمة الله علیه نظر دادی که چېري د ضرورت حالت وي او یا خوئې د تعلیم

---

(1) محمد ابن علي شوکاني – نیل الاوطار دریم ټوك – ۳۳۷ مخ – دارالجیل بیروت دچاپ کال ۱۹۷۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قصد وي بیا کوم مشکل پکښې نشته لکه څرنګه چي شیخ سید سابق (رح) هم یادونه کړې خو یو شمیر علماء د امام لوړوالی بالکل ممنوع ګڼۍ.

اما د اختلاف سبب د یاد شویو علماؤ تر منځ دوه معارض حدیثونه دي چي سهل بن سعد (رض) د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه روایت کړي فرمائي چي: رسول الله صلی الله علیه وسلم به د خلکو امامت کاوه او هغه به په منبر ناست وو کوم وخت چي به ئې د سجدې کولو اراده وکړه د منبر څخه به کښته شو او سجده به ئې وکړه.

دوهم حدیث دادی چي ابو داؤد روایت کړی [ان حذیفة أم الناس علی دکان فاخذ ابن مسعود بقمیصه فجذبه فلمافرغ من صلوته (قال الم تعلم انهم کانوا ینهون عن ذلك)][1].

یاد شوی حدیث ابو داؤد د همام څخه روایت کړی فرمائي: چي حذیفه رضي الله تعالی عنه د خلکو امامت کاوه پداسي خال کي چي نوموړي په لوړ ځاي ولاړ وو – او ابن مسعود رضي الله تعالی عنه د قمیص څخه ونیوی او لاندي یې کش کړ هر کله چي د لمانځه څخه فارغ شو ورته وئې ویل چي آیا ته نه ئې خبر چي دوی له دغه ډول عمل څخه منع شوي دي د اختلاف سبب دنوموړو علماؤ ترمنځ یاد شوي حدیثونه دي. چي ځیني علماء په لومړي حدیث عمل کوي او ځیني نور ئې په دوهم حدیث عمل کوي[2].

---

[1] سلیمان ابن شعیب ابي داؤد سیستاني – ابي داؤد – لومړی ټوك – ۱۸۸مخ – اکرمیه پېښور – ب – ت.
[2] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۲۰۶ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څرنګه چي مومخکي هم ورته اشاره وکړه چي په امام پسي د مقتدي اقتداء کول پداسي حال کښې چي ددوي تر منځ (حائل) يعني پټونکی شي وي چي پدې اړوند شيخ سيد سابق په خپل کتاب فقه السنة کښې ليکي چي په امام پسي د مقتدي اقتداء کول پداسي حال کښې چي ددوي دواړو تر منځ(حائل) يعني پټونکی شي موجود وي جواز لري او اقتداء صحت پيدا کوي خو پدې شرط چي د امام په حرکاتو، قرائت او تکبير اوريدلو مقتدي پوه شي – که چيري په امام پسي اقتداء وکړي او ددوي دواړو تر منځ (نهر) جاري واله وي نو د مقتدي لمونځ صحيح دی او جواز لري همدارنګه ابو مجازا (رح) وايي چي پداسي صورت کي چي يو مقتدی په امام پسي اقتداء وکړي او دوي دواړو تر منځ لويه لاره او يا ديوال وي د نوموړي مقتدي اقتداء صحيح ده ليکن پدې شرط سره چي تکبير تحريمه واوري([1]).

همدارنګه پدې هکله شيخ طاهر بن احمد په خپل کتاب خلاصة الفتوٰی کي ليکي چي (حائط) ديوال مانع د اقتداء څخه نه کيږي نوموړی زياتوي چي د اسلامي فقهي علماء پدې نظردي چي امام محمد صاحب کوم ديوال ياد کړي هغه داسي ديوال دی چي وړوکی او لنډ وي. که ديوال لوړ وي بيا هم اقتداء د مقتدي نه صحيح کيږي ځکه چي داسي ديوال په حائل سره حسابيږي خو که چيري دغه ديوال لوړ وي لکن د مسجد د طرف څخه ورته لاره وي يعني دروازه ولري کله چي مقتدي وغواړي چي امام ته ځان وررسوي تر څو د امام افعال ووينې او يائې قرائت واوري او دا ياد شوي صورتونه په مقتدي مشتبهه نشي نو د ټولو علماؤ په

[1] شيخ سيد سابق – فقه السنة – لومړی ټوك – ٢٠٣مخ - دار الفكر – د چاپ كال ١٤٠٣ ځلورم چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتفاق سره د مقتدي اقتداء پدې ټولو صورتونو کښې په امام پسې صحيح کېږي – خو که چېري دروازه چې د مسجد بام (چت) ته وتلی ده تړلی وي او امکان ئې د وصول امام ته نوي نو شمس الائمة الحلواني (رح) وايي چې بيا هم پدې صورت کې د مقتدي لمونځ کېږي([1]).

[1] شيخ محمد طاهر – خلاصة الفتوٰی – لومړی ټوك – ۱۵۰مخ – حبيبيه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تکبیر تحریمې وخت د امام لپاره

څرنګه چې جماعت تیاریږي او امام محراب ته وړاندې کیږي او یو تعداد خلک د جماعت لپاره حاضر سوي وي او قامت ویل کیږي نو امام باید تکبیر تحریمه ووایي. داچې د اقامت ویلو په منځ کښې او یا خوئې د قامت د خلاصیدو سره سم تکبیر تحریمه ووائې.

پدې هکله جمهور علماء وائي چې امام باید هغه وخت تکبیر تحریمه ووائي چې اقامت خلاص شي او صفونه ټول سره برابر شي وروسته دي تکبیر تحریمه ووائي. خو احناف علماء وائي چې تکبیر تحریمه باید د قامت ویلو په منځ کښې ئې ووایي لیکن غوره او بهتره خبره دا ده چې په هغه وخت کښې چې قد قامت الصلوة کلیمه وویل شي نو امام باید تکبیر تحریمه ووایي.([1])

د نظرونو توپیر د جمهور او احنافو علماؤ تر منځ د حدیثونو ظاهري تعارض دي چې حضرت انس او بلال رضی الله تعالی عنهما ئې روایت کړی کوم چې د حضرت انس رضی الله تعالی عنه حدیث دی چې فرمائي: رسول الله صلی الله علیه وسلم زمونږ په منځ کي راوګرځیده مخکښې لدې څخه چې تکبیر تحریمه

[1] مؤلف وهبه زحیلي – کتاب: فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوک – ۲۰۴مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

روايـي وئـې فرمايـل [آقيمـوا صـفوفكم و تراصـوا فـاني اراكـم مـن وراء ظهري].([1])

ژباړه: (تاسي ودرېږئ او برابر کړي صفونه ستاسي په تحقيق سره زه وينم تاسي زما د شا څخه وروسته) – ظاهراً د حديث څخه معلومېږي چي ذکر شوي نصيحت د قامت ويلو څخه وروسته شوی لکه څرنګه چي د حضرت عمر رضي الله تعالی عنه څخه هم پدې هکله نقل راغلی دی چي حضرت عمر رضی الله تعالی عنه به هغه وخت چي قامت به وويل شو او صفونه به برابر شول بيا به ئې ورته تکبير وواېه.

او لکه چي د حضرت بلال رضی الله عنه حديث دی چي مضمون ئې داسي راځي چي حضرت بلال رضی الله تعالی عنه به اقامت په رسول الله صلی الله عليه وسلم پسي د وروسته وايه او بلال رضی الله تعالی عنه به ورته وويل چي وړاندي والی مکوه زما په امين سره يعني رسول الله صلی الله به دومره اندازه قران کريم لوستلی ووچي تقريباً امين ته به رسېدلی وو او بلال رضی الله تعالی عنه به اقامت ويل لا نه وه خلاص کړي. د حضرت بلال رضی الله تعالی عنه حديث پدې دلالت کوي چي رسول الله صلی الله عليه وسلم به تکبير تحريمه وايه او بلال (رض) به اقامت ويل لا نه وو خلاص کړی. په همدې توګه د

[1] محمد بن اسماعيل البخاري صحيح البخاري – لمړی ټوك – ۱۰۰مخ – قديمي کتابخانه – د چاپ کال ۱۹۳۸م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جمهورو علماؤ د مذهب معمول هم دا حدیث دی، ددوي نظر هم دادی چې اقامت ویل چې خلاص شي باید امام تکبیر تحریمه ووائي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

امام ته د فتحي ورکول

دا موضوع کېداى شي په (کتاب مبطلات الصلوٰة) کښې ښه روښانه سوي وي او اصلي د بحث کولو ځاي ئې هم د لمانځه باطلوونکي څيزونه دي، نو بايد په هغه ځاى کښې بحث ورباندي سوى وي ليکن بياهم څرنګه چي ياد شوې موضوع تر امام پوري تړلې ده او فتح ورکول امام ته ضرور دي نو بناء په همدې اساس پدې ځاى کښې مورږ دا موضوع مطلب وګرځوله.

فتح ورکول امام ته صحيح دي او څلورو مذهبونو پرې اتفاق کړى بلکي نور ټولو فقهاء هم امام ته د فتحي ورکول صحيح ګڼلي په هغه وخت کښې چي فتحي ورکولو ته ضرورت پيداشي چي د صحت روايت ئې د حضرت عمر رضى الله تعالى عنه څخه راغلى – بلکي يو تعداد نور علماء دي چي هغوي ئې صحيح نه ګڼي چي دا نقل د حضرت علي رضي الله تعالى عنه څخه راغلى، نو د اختلاف اساسي او عمده نقطه داده چي د علماؤ اختلاف د رواياتو د اختلاف په اساس دى. لکه څرنګه چي روايت سوى([1]): [صلي رسول الله صلى الله عليه وسلم فترك آية فقال له رجل، يا رسول الله ايت كذا وكذا، قال: فهلا ذكر يتنها؟]([2]).

ژباړه: لکه څرنګه چي روايت سوى چي رسول الله (صلى الله تعالى عليه وسلم) په خلکو لمونځ اداء کاوه بيا ئې يو آيت پرېښوده او يوه سړي ورته

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۲۰۵ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.
[2] محمد ابن علي شوكاني – نيل الاوطار دريم ټوك –۳۷۲ مخ – دارالجيل بيروت دچاپ كال ۱۹۷۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وويل چي فلانی او فلانی آيت دي پرېښوده – رسول الله (صلی الله عليه وسلم) په جواب کي ورته وويل چي ولي دي نه راپه ياد اوه؟ چي صحيح مي لوستلی وای. کنايه د فتحي ورکولو څخه ده يعني ولی دي فتحه نه راکوله – همدارنګه بل حديث د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه نقل سوی [و روي عنه صلی الله عليه وسلم قال: [يا علي لاتفتح علی الامام في صلوٰة](1).

ددې حديث د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه نقل شوی دی چي رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائي: اې علي رضی الله تعالی عنه! ته امام ته فتح مه ورکوه په لمانځه کښي نو ددې حديث د مفوم څخه دا معلومېږي چي فتح ورکول امام ته په لمانځه کي نه صحيح کېږي. لکن بيا هم صحيح ده په روايت او عمل دواړو کښي هغه دا چي فتح ورکول امام ته د لمانځه په داخل کښي صحيح دي او جواز لري.(2)

[1] محمد ابن علي شوکاني – نيل الاوطار دريم ټوک – ٣٧٣ مخ – دارالجيل بيروت دچاپ کال ١٩٧٣.
[2] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوک – ٢٠٥ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاتمه

څرنګه چي دا موضوع پای ته ورسېده پدې کښې د وضعي او حالاتو سره مطابق په زړه پورې مطلبونه ذکر شويدي. د مثال په توګه اول فصل د لمانځه په رابطه ليکل شوی چي په همدې ذکر شوي فصل کښې په زړه پورې مطلبونه دي مثلاً لکه د لمانځه اهميت او ثبوت په اسلام کښې او همدارنګه د لمانځه لغوي او اصطلاحي معناوي، همدارنګه د لمانځه د پرېښودونکي په اړوند احکام بيان شوي او همدارنګه دوهم فصل د امامت صغرٰی (وړوکي امامت) لغوي او اصطلاحي معنٰی او هغه اشخاص چي امامت کول ئې مکروه دي، هغه شيان چي امامت فاسدوي بلکي يو تعداد نور هغه احکام پکښې بيان شوي چي هغه خاص په امامت پورې مربوط دي خو بعضې نور مسائل چي هغه ددې موضوع متعلق ګڼل کېږي په پوره توګه پکښې بيان شوي.

همدارنګه مو پدې هکله د مستندو فقهي کتابونو څخه مثلاً لکه فقه اسلامي و ادلته – فقه السنة – الدر المختار – او داسي نورو بلکي د حديثو د کتابونو او د نورو موضوعاتو متعلق د کتابونو څخه استفاده کړې.

خو بيا هم د يادوني وړ خبره داده چي که چېرې په دې رساله کښې په بعضي ځايونو کښې سهوي صورت نيولی وي او يا خطاء شوې وي، بلکي زه په خپله سهو او خطاء نه وم پوه شوی نو اول د خدای (جل جلاله) څخه د مغفرت غوښتنه کوم بيا د هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورونو علماؤ او طالبانو څخه چي دا کتاب مطالعه کوي بخښنه غواړم او هيله لرم چي په ورورۍ او مينه ئې د بل ځل لپاره راته په ګوته کړي.

خدای (ج) ته امید لرم چي دغه اندازه زيار او زحمت ايستل زموږ اول د خدای (ج) د رضاء سبب وګرځي او بيا د هغه شمېر خلکو چي ددې کتاب مطالعې ته اړ شوي وي. او غواړم چي يوڅه اندازه معلومات ترې ترلاسه کړي. هغوي ته او د ټولي اسلامي نړۍ د علم او پوهني علاقه لرونکيو خلکو ته سبب د خدمت ګرځېدلی وي. بلکي د يادوني وړ خبره داده چي څرنګه ما غوښتل چي دا کتاب بايد زه په زياته اندازه (محتوی) او مطلبونو کښې راټول کړم خو لکه څرنګه چي مشکلات زيات وو او مراجع په هغه ډول چي لازمي وې نه پيدا کېږي نو په همدې اندازه ما اکتفاء وکړه. هيله لرم چي خدای (ج) زموږ زيار او زحمت قبول کړي او د اسلامي ټولني لپاره مو يو خدمت کـــــــــړی وي.

والســــــلام

وما ذالک علی الله بعزيز

قاضی محمد حاکم (شريعتي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

مــأخــذونه

1) قــــــرآن كــــــــريم.
2) صحيح البـخـــــــاري.
3) صحيح المســــــــلم.
4) ســـنن ابــــــــي داؤد.
5) ابن ماجـــــــــــــه.
6) نيـــــــل الاوطـــــار.
7) ســبــل الاســـــلام.
8) فقه اســــــلامي و ادلتـــه.
9) فقه الســـــــنة.
10) الدر الــمختـــــــار.
11) خلاصة الفتـــــــوٰى.
12) فتٰــوٰي قاضيخـــــان.
13) نورالايضــــــــاح.
14) فضـــائل الاعمـــال.
15) تفســـير حرمين شرفين.
16) الـمـنـجــد فـي اللــغـــة.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library